

בעזרת השם יתברך

קונמרם

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיר"ק ירושלים תנכב"א

סעודה שלישית פרשת

שלח תשב"ז (חלק ד)

דברי הסברה בענין נסיונות הזמן והתקופה

שלא ליתן חיווק לרשעים, ושלא להתפעל מהצלחת הרשעים

- יש להודות להשי"ת על הצלת ישראל ולברוח מהכופרים, ולא ח"ו לעשות ההיפוך בנתינה להם חיווק ושבח • בדבר הנוגע כנגד האמונה ודברי התורה, אין להתפעל משום אותות ומופתים • הציונים אינם חסים כלל על נפשות ישראל, וכך הוא דרכם מעולם • כל עת צרה ופחד הוא כדי לעורר לתשובה, אף כשנושעו מזה לבסוף • ענין הפחד שהיה במדינת רומעניע ע"י הרשע גאָנאָ, וקביעת יום תענית ודרשת רבינו ביום י"ג אדר שנת תרח"צ • אף תפילה והודאה לה', אין לעשות כשהוא ביחד עם רשעים • מלחמת גוג ומגוג הוא להפסיק הדביקות של הקב"ה עם ישראל • ביאור דברי הוזהר שבמלחמת גוג ומגוג יהיו ישראלים בין חיילותיו של גוג • עתידין הציונים לעשות שלום גדול עם הישמעאלים, וביחד ילחמו נגד מלך המשיח • הנסיונות של עיקבא דמשיחא, הם מכלל החבלי משיח, והוא הכנה לביאת משיח צדקינו •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות להבנת הענין

שנת תשפ"ג לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושאריה ישראל לא יעשו ענף (נפח ג. קמ) וכבר נאמר ואל תשכן בארץ ענף (ויקרא יד.)

צו מגרב זיין רופט: 1-718-388-5519 | דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

25 מינוט מתוך 91 זייער קלאר ****

לשון קדשו - קונטרס ג (חלק ד)

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→4→427.4

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

לשון קדשו: 929-522-1515

דורך 1 דערנאך 944 צו הערן די רעקארדינגס פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר עקיבא ליכטמאן הי"ו
לאירוסים בנו החתן בעריש נ"י - עב"ג בת
הר"ר משה אלי' וויינשטאק הי"ו

הרב שלמה ראטטער שליט"א, אב"ד קלוזש
לאירוסים בתו - עב"ג החתן משה נ"י
בן הרב יעקב יצחק דוב לעבאוויטש שליט"א

הר"ר יצחק אייזיק מייזעלס הי"ו
לנישואי בתו - עב"ג החתן מנחם נ"י
בן הר"ר יואל הערצאג הי"ו

• יהם יעלו לזכרון •

הגאון האמיתי, מרא דכולא תלמודא, העמיד תלמידים
לאחרים, תלמיד הגאון מהר"ש ענגיל מראדמישלא זצ"ל
רבי רפאל זצ"ל זילבער בן הר"ר משה ז"ל
אב"ד פריימאן ורב דקהל בני משה- מח"ס מרפא לנפש
נפטר כ"ז סיון תשנ"ו

בנש"ק חסיד ועניו, דבוק בספרי תלמידיו הבעש"ט חק',
זכה לקירבה יתירה אצל דודו מרן בריה"ק זי"ע
הרה"צ רבי ישכר בעריש ז"ל מדרשושקוב
בן הרה"ח המפורסם רבי שמעון לויפער ז"ל
נפטר כ"ז סיון תשפ"ב

האי צורבא מרבנן, בתורה יהנה יומם ולילה,
דבק בריביה"ק זי"ע ובמשנתו
רבי משה חיים ז"ל שטיין
בן הר"ר מאיר ז"ל
נפטר כ"ז סיון תשמ"ח

הרה"ח המרום, שוקד בתורה בהתמדה רבה, והרבה
פעלים למצות ביקור חולים, ולהחזקת מוסדות התורה
תלמיד נאמן מריביה"ק זי"ע וכתב הרבה מדברי תורתו
רבי יחזקאל שרגא ז"ל כהנא
בן הרה"ח ר' צבי אלימלך הכהן ז"ל
נפטר כ"ט סיון תשע"ה

האשה החשובה והנעוה בעלת חסד וטובת לב
מרת רחל ע"ה בת ר' זאב ז"ל
אשת הרה"ח ר' דוד הכהן ווייס ז"ל הי"ד
נפטרה כ"ז סיון תשד"מ

הרה"ח המפורסם, פעל גדולות ונצורות למען הכלל
והפרט, ובמיוחד למען שמירת בתי חיים בעולם
רבי צבי ז"ל קעסעסענבוים
בן הר"ר שמואל ז"ל
נפטר כ"ז סיון תשע"ג

KolSatmar.com

דברי הסברה והדרבה בענין נסיונות הזמן והתקופה

שלא ליתן חיוזק לרשעים, ושלא להתפעל מהצלחת הרשעים בעולם הזה

קלא

ענין ז:

הצלת ישראל היה מן השמים, ולא ע"י הציונים.

ויש להודות להשי"ת ולברוח מהכופרים, ולא ח"ו לעשות ההיפוך

[התחלת ביאור ענין המרגלים]

המרגלים ניצלו מיד בני ענק רק על ידי נסים שנעשו להם מן השמים. והמעם הוא עבור הצלת יהושע וכלב.

או בשביל שהיה תועלת גדול בשליחותם, אף שנגרם ע"ז מה שנגרם (וכדיבאר עוד להלן בהדרוש)

[ולענין פרשת המרגלים]. דער בורא כל עולמים האָט געטון אַ נס דאָ מיט די מרגלים,

אַז זיי זענען אַרויס געקומען לעבעדיג [מיד בני ענק]^א.

קלב

[והטעם שנעשה להם נסים], קאָן זיין [שהיה זה] אין זכות ווייל יהושע וכלב איז געווען

'אינדערמיט' [בתוכם].

קלג

אָדער [ווייל] ס'איז געווען אויף אַ תּכּלית, אויף אַ צוועק, ווי איך וועל שוין

שפעטער זאָגן^ב, [כו'ועל שפעטער] מסביר זיין אפשר.

קלד

ובאמת היה להם לתת שבח והודאה להשי"ת על הצלחם. רק שהם עשו ההיפך,

שבוה מצאו מקום האיד להטעות את ישראל, באומרים אָרץ אַכּלֶת יוֹשְׁבֵיהָ הִיא

[ועכ"פ מאחר שאירע להם נסים] האָבן זיי געטראָפֿן אַ מָקוֹם מִיט דעם 'צו פֿאַרנאָרן די

וועלט', [באומרים שנעשו נסים להצלחם, ועי"ז נתפתו ישראל אחריהם לחשוב כאילו הצדק אָתָם]^ג.

פֿאַרקערט [ממה שהיו צריכים לעשות, לתת שבח והודאה להשי"ת על הצלחם, הלכו ופיתו את

ישראל עי"ז].

[כי חשבו בני ישראל] אַז מ'האָט זיי געוויזן מוֹפְתִים, [ממילא] ברויך מען זיי צו

גלייבן.

[אויף] פונקט דעם היפוך [האָבן זיי עס] אויסגענוצט, [להוציא דבה רעה, במקום שהיה להם

להודות לה' על הצלחם]^ד.

קלה

היוצא מזה לענינינו:

אנו צריכים לשבח להשי"ת, על מה שהציל את אחינו בני ישראל, אף בשעה

כזו שהרשעים הביאו וגרמו הצרות, ולא חסו כלל על נפשות ישראל

[ויש ללמוד מזה לענינינו, הנה] דער בורא כל עולמים איז אַ רַחוּם וְחַנּוּן, אידן האָבן

געטון תּפּלוֹת, זיי האָבן מִתְפַּלֵּל געווען, [והשי"ת שמע לקול צעקתם והציל את שארית ישראל],

טראָצדעם וואָס די צָרָה איז [געווען] אַזוי גרויס, וואָס זיי [הציונים] האָבן געברענגט די

^א וכמו שהזכיר רבינו לעיל בהדרוש (באות ל ואות מה, הנדפס בחלק א' של הקונטרס) בשם המדרש.

^ב להלן בהדרוש, באות רנה-רסט (הנדפס בחלק א' של הקונטרס).

^ג וכדלעיל באות מו (הנדפס בחלק א').

^ד וכמבואר במדרש המובא לעיל באות ל (שבחלק א', ד"ה זאגט).

אַלע צָרוֹת וְצָרִיכִין לַהֲדוֹת לָהּ עַל זֶה בִּינוּ לְבִין קוֹנוֹ, אַבֵּל לֹא לִיתֵן כְּבוֹד וּשְׂבַח לֹאלֹה הַרְשָׁעִים שֶׁהֲצִיטוּ אֶת כָּל הָאֵשׁ.

קלו

דער אָמֶת. די מלחמה איז דאָךְ גאַרנישט (שאותן שלחמו לא היו כל כך בסכנה, כי ידם היה על העליונה מצד הטבע). נאָר אין שטאַט (תושבי העיירות) וואָס מ'איז ניצול געוואָרן פון די פגעים (של החיצים ובליסטראות שָׁרוּ עליהם הערביים, וניצולו) אַסאַךְ אידן, דאָס איז גיכער אַן הַשְׁגָּחָה עֲלֵיוֹנָה.

קלו

ווי דער אָמֶת [איז], יעדער איד וואָס איז געווען אין לאַגער האָט געהאַט נָסִים וְנִפְלְאוֹת. מ'האָב מיר אַלע געהאַט נָסִים, די וואָס זענען געבליבן, ממש [געציילטע אידן שנאָרן] פון די מיליאָנען אידן, און זיי זענען אַרויסגעקומען פון די לאַגערן. די וואָס זענען געבליבן, יעדער איד האָט געהאַט נָסִים, נָסִים וְנִפְלְאוֹת פונעם בורא כל עולמים, דער בורא כל עולמים האָט געהאַלפן. נאָר מ'ווייסט צו געבן שְׂבַח פֶּאָר'ן בּוֹרֵא עוֹלָם מעג מען געבן.

קלח

[די זעלבע] דאָ אָט, מ'דאַרף צו געבן שְׂבַח פֶּאָר'ן באַשעפער, [שהציל את ישראל] טראָצדעם וואָס אַזעלעכע רשעים האָבן אָנגעברענגט די צָרוֹת.

קלט

זיי האָבן עס נישטאַמאַל געזוכט, [אַז אידן] זיי זאָלן ניצול ווערן. וואָרן ווען זיי זענען חס אויף די אידן וואָס זענען דאָרטן [בארץ ישראל], גייען זיי נישט אין קיין קריג. [ווייל באמת] מ'האַט נישט געמוזט גיין, ס'האַט זיך נישט אָנגעהויבן די גאַנצע מעשה [מה שפיתו להעם שהיה הכרח לילך למלחמה, משום סכנת הריגה].

קמ

ס'האַט זיך אָנגעהויבן ביים כיבוש סיני [שבשנת תשי"ז], וואָס זיי זענען געגאַנגען אין אַ קריג וואָס זיי האָבן נישט געמוזט. און היצט נאָכאַמאַל [זענען זיי געגאַנגען נאָר] איבער די וואַסערן [מעברות המים של הסוּעַץ קאַנאַל].

וואָס זאָל מיר רעכענען אַזויפיל [פאָליטיק].

קמא

איבערהויפט [אַז] דאָס גאַנצע איז דאָךְ נאָר דורך די ביטערע מַלּוּכָה. וואָס קאָן מען דען לייקענען. ווען מ'גייט זיך איבער פֶּאָר די אַנדערע אומות, פֶּאָר די נייטראַלע אומות, העט אַלעס נישט געווען די אַלע צָרוֹת.^ה

^ה ו"ל רבינו בהקדמת על הגאולה ועה"ת: כי מלבד חומר האיסור הנורא של השבועות שלא ליקח מלוכה קודם ביאת המשיח, שהוא ביהרג ואל יעבור, כאשר נתבאר היטב בספרי הקטן ויואל משה. גם מתנהגת בדתי עבודה זרה וגילוי עריות ועקירת הדת. חוץ לזה "מלכות המינות" אשר כל דְּתִיקָה המה בעבודה זרה וגילוי עריות ומינות וכפירת ועקירת הדת, בודאי שלא יוכל להאמין בה אלא הכופר בכל התורה כולה. ○ גם יש בזה הפקרת נפשות ישראל על לא דבר. ואין ספק שאין היתר בשום אופן עבור קיום כל אותה המלוכה הטמאה לאבד אף נפש אחת מ'ישראל. וכל הצרות והמלחמות האיומות שעברו על ישראל שמה, היה רק בשביל קיומם של אותה המלוכה, ואילו היו מוותרים עליה בודאי לא היה שם מלחמות וצרות, והיו עושים שם 'האומות המאוחדות'

דאָס גאַנצע איז נאָר, ווייל [לפי שאיפתם] ס'מוז זיין די מלוכה הַטְמָאָה, [וואָס] מ'זאָל קענען ווייטער אויס'שפּרען אידן, נאָך פֿיטער שְׁאֵת וּבִיטֵר עוֹ. דורך דעם איז געווען די גאנצע קריג. [און] ווען זיי זענען חס אויף אידישע נפשות, גייען זיי נישט [למלחמה].

קמב

נאָר מ'דארף נישט קיין רָאיוֹת אַז זיי זענען נישט חס, [כי אדרבה] ס'איז דאָך פֿון דִּרְפָם [כל הימים, אַז] זיי זאָלן אָנאַרבעטן [צרות פאַר אידן] רחמנא ליצלן [עבור צורך מזימתם]. זיי האָבן אָנגעאַרבעט [צרות] פֿסֶדֶר.

און היינט אויך, זענען זיי מעיז פֿנים און 'רייצן אויף' אלע אומות, זיי טוען פונקט דעם היפוך [מהצלה, כי אפילו בפעולות ומעשים] וואָס מ'ווייסט זיכער אַז ס'שאַדט פאַר נפשות, אויף דעם קוקן זיי נישט!

שְׁפִיכוֹת דָּמִים איז דאָך ביי זיי גאַרנישט! ה' יִשְׁמְרֵנוּ!
ס'איז נאָך אַזאַ פֿתֿ נישט געווען בַּעוֹלָם, אַזעלכע אַכְזָרִים!

קמג

פאַרקערט, קאָן גאָר זיין, זיי האָבן גאָר 'געוואָלט' חֲלִילָה ס'זאָל געשען דאָרטן מיט די אידן. דעמאָלטס העטן זיי געווען געהאַט מער פּראָפּעגאַנדע. ס'העט זיי געטויגט אפשר בעסער 'צו די ביזנעס' [שלהם].

קמד

[עכ"פ] זיי האָבן דאָס נישט 'געזוכט' [שינצלו בני ישראל. נאָר] דאָס האָט דער בורא כל עולמים רחמנות געהאַט אויף דעם ביסל אידן, וואָס זענען געווען צובראַכן'.

סדר, שלא יהרג אף אחד מישראל. אם כן המה הגורמים את 'המלחמות והצרות', לא את 'ההצלה'. ובמה שנוגע להצלה מזה אדבר להלן (בפנים הספר, מאות ו נאליך). אמנם אף לשיטתם הטמאה שרוצים בקיומה, אין שום סכרא שילכו בעזות וחציפות כל כך להתגרות באומות, שזה מביא רעות רבות ורריגות רחמנא ליצלן וכו'. ועוד שם: והס"מ מסמא גם בזה עיני העולם, שיש הרבה חושבים שמלחמה זו היתה מוכרחת, בעבור שאמרו חס ושלום להשמיד להרוג ולאבד, וזה שקר וכזב, וכחו של הס"מ שמיסב לפן של בני אדם שלא לראות השתלשלות הענין כדבעי. שהלא עיקר הנידון היה שהיו נדונים על המים, אותו הזכות של מעברות המים, ושוב אחר התגברות הוויכוחים באו לדבר קשות כאלה, אבל כל האומות אמרו פה אַחַד שלא למהר לעשות מלחמה, כי יש תקוה לתוֹך עוד השלום. ואילו היו מוותרים אף ברגע האחרונה על זכות המים, היו מקימים הסערה לדממה. • וכי יעלה על הדעת שבשביל אותן המים ישפך דמם של ישראל כמים. ואף לפי סברתם הטמאה שאמרו בזה, שאין להאריך בדברי הבליהם, כי על כל פנים זה ודאי שעל סמך סברא אין לשפוך דמם של ישראל, ועל כל פנים היה להם 'לנסות' לוותר על ככה, להנצל מן המלחמה. ואף אילו היה איזה ספק בדבר, ההכרח לעשות כל טעדיק שלא לאבד נפשות בידים, בפרט במקום חשש סכנה ח"ו. • והאמת אגיד, כי איני מסתפק בדבר, ויש ראיות ברורות בלי ספק, שאילו היו מוותרים על אותו זכות המים לא היה בא לידי מלחמה, אלא שאין רצוני להאריך בזה, כי לפלפל בפאליטיק אין קץ, ואין נפקא מינה כל כך, כי זה ודאי הכל מודים כי התחלת הענין היה תלוי רק בזכות המים שכבשו בכיבוש סיני, ואותן המים הדליקו את האש הנוראה של המלחמה. והמה מי מריבה אֲשֶׁר רָבוּ בה אלה הרשעים שמשני הצדדים, אֵלֶּה בְּנֵצְחָנִימוּ וְאֵלֶּה בְּרַצְחָנִימוּ, הצד השוה שבהן אֵלֶּה וְאֵלֶּה בְּנֵצְחָנִימוּ וּבְרַצְחָנִימוּ. • ובלאו הכי הלא אין שום ספק בעולם שיהיה ח"ו איזה היתר לאבד אף נפש אחת מישראל עבור קיום כל אותה המלוכה הטמאה.

¹ וז"ל רבינו בהקדמת על הגאולה ועה"ת (ד"ה ובאמצע המלחמה): והשי"ת ברוב חסדיו אשר לא כלו רחמיו, לא רצה בכלליון בעון האפיקורסים המחטיאים את ישראל בנפשותם ומציתים את האש, והציל את שארית הפליטה מידי הרשעים האכזרים שמשני הצדדים. אולי גם התפלול שְׁהִרְבֵּנוּ להתאמץ עבורם בתפלה ככל תפוצות ישראל, הוא שעמדה להם, בצירוף זכות של תינוקות של בית רבן, אותן שאין מעורב לימודם בספרי מינות חס ושלום, וזכות בני ישראל הכשרים שְׁבוּרֵי לֵב הדרים שם, הנאנחים והנאנקים ושפכו לבם כמים לפני השי"ת, וסבלו פחד ואימה נוראה, אימת מות וסכנה גדולה ח"ו, בשביל זה נתבטלה אַז הגזירה שבא על ידי האפיקורסים האלה עורכי המלחמה.

דָּאָרף מען אָדאָי אָפּגעבן שְׂבַח וְהוֹדָּה פֿאַר'ן באַשעפּער.

קמה

והשבח והודאה להשי"ת הוא רק ע"י קיום רצון הבורא ב"ה, ולברוח ולהתרחק מן הרשעים האפיקורסים, ולא ח"ו לעשות ההפוך, להעשות עי"ז בנדר מִתְרַף וּמְגַדֵּף, ע"י נתינת חיזוק ושבח להמינים והאפיקורסים

און [מיט] וואָס דאָרף מען געבן שְׂבַח וְהוֹדָּה פֿאַר'ן באַשעפּער ? !

דאָרף מען זוכן צו טון דעם רָצוֹן הַבוֹרָא ברוך הוא !

אַבער נישט צו ווערן אַ מִתְרַף וּמְגַדֵּף דערנאָך !

דאָס איז דער שְׂבַח פֿאַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא ? [אויף] וואָס ער האָט רַחֲמָנוּת געהאַט

און האָט מציל געווען דאָס ביסל אידן.

דאָרף מען אָדאָי געבן שְׂבַח וְהוֹדָּה פֿאַר'ן באַשעפּער, [מיט דעם] אַז מ'זאָל

'אַנטלויפֿן' [און] מ'זאָל נישט האָבן קיין הֶרְהוּר [להיות כרוך ח"ו] נאָך מִינים

וּאֲפִיקוֹרְסִים.

קמו

ענין ח:

כל עת צרה ופחד, הוא כדי לעורר לתשובה, אף כשנושעו מזה לבסוף.

ענין הפחד שהיה במדינת רומעניע בשנת תרמ"ז, ומה שדרשתי אָז בענין זה, שזה בא כדי לעורר לתשובה.

ואף שניצולו לבסוף, הרי יש בזה התראה ואזהרה לשוב בשתובה, כדי שלא יבא עוד צרה ויותר גדולה מזה

דער אָמֶת, איך האָב געזאָגט¹.

איך געדענק נאָך, ווען איך בין געווען אין דערהיים אין סאַקמיר, אין רומעניען,

איז געוועזן ביי אונז פריער דאָרטן מיט אַ יאָר צוויי [לפני המלחמה, בשנת תרמ"ז], איז

געוועזן דאָרט איינער אַ גאַנצַ ימח שמו, אַ מיניסטער איז ער געווען, דער איז געווען

אַ דייטשער, ער איז געאַנגען אין דָגֶל פון די היטלעריסטן, [און] דער איז געוואָרן

מיניסטער, און ס'איז רחמנא ליצלן געווען [בדעתו] לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג וּלְאַבֵּד, ס'איז

געוועזן אַ פֶּחַד אַ אִימָה איז געווען אין די מדינה, וואָס ס'לאָזט זיך גאַרנישט זאָגן².

¹ בהדרשה שאמרתי בשנת תרמ"ז, שהזכרתי אז דברי החתם סופר, וכדלהלן בהמשך.

² השתלשות הענינים היה כך: במדינת רומעניא בהשנים שלפני המלחמה התגברה מאוד שנאת ישראל, והיה שם פֿאַרטיי בשם "אייזן גאָרדע" אשר בראשם עמד הרשע "קוואַ" ימ"ש, שנסע מעיר לעיר ברחבי רומעניע להסית את הסטודענטן להרע ליהודים. ועוד היה שם פֿאַרטיי של הרשע אַקטאָוויאַן "גאַנצַ" ימ"ש. ובזמן ההוא כשהרשע מגרמניה הפיץ שנאת ישראל לכל העולם ובפרט לאייראָפּאַ, נתגדלה מאוד השפעת שונאי ישראל בכל המדינות. • בסוף חודש כסלו שנת תרמ"ז התקיימה בחירות להממשלה במדינת רומעניע, והשונאי ישראל היה להם הרבה קללות, ונתחברו אָז השני פֿאַרטייען תחת שם "קוואַ-גאַנצַ", ובדגל שלהם היה סמל 'האַקענקרייץ' שהוא סמל הנאצים. והמלך "קאַרל" של רומעניא לא היה לו ברירה, וביום כ"ז טבת ג' וארא מינה את הרשע "גאַנצַ" להיות "פֿרייס מיניסטאַר", והרשע ההוא התחיל תיכף להוציא גזירות קשות נגד ישראל, ותיכף ביטל זכות אזרחות וביורגשאַפֿט של כמה מאות אלף יהודים שברומעניע, וגם גזר שבני ישראל אינם רשאים לסגור חנותם ביום שבת, והכין עצמו להוציא חוק כהמן האגני בשעתו, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים רח"ל, ומדינת רומעניא נבוכה. • מכל המדינה שלחו לרבינו לשאול בדעת קדשו כדת מה לעשות לעת צרה כזאת, ורבינו השיב שאין עצה ואין תבונה רק לעשות כמרדכי הצדיק בשעתו, ולקבוע צום תענית לעורר רחמים בתפילה לה' על ביטול הגזירה. ראשי הלשכה האורטודוקסי המרכזית שהיה בעיר קלויזנבורג קבעו תענית ציבור בכל המדינה על ערב ר"ח אדר ראשון, ורבינו בעירו סאקמיר קבע התענית ליום י"ג אדר ראשון, תענית אסתר של פורים קטן [שבו היתה תשובה לישראל בימי מרדכי ואסתר]. ואמר רבינו, דהגם כי בעת צרה צריך להקדים התענית ככל האפשר, אבל די גם 'בקבלת' התענית לעורר רחמים. והביא ראיה ממאמרם ז"ל במסכת תענית (ה) דבימי רבי זירא גזזר שְׁמָדָא, וגזזר דלא למיתב בתעניתא, אמר להו רבי זירא נְקַלְיָה עֲלֵיכוֹן, ולכי בטיל שְׁמָדָא לְיַתְבָּה וכו'. וגם הגה"צ משאמלוי זצ"ל הצטרף לרבינו, וקבע את התענית בעירו על יום י"ג

קמז

געדענק איך, האָב מיר דעמאָלט גוֹזַר תַּעֲנִית געווען, ס'איז געווען אַן עבֹר יאָר, אין אדר ראשון אויף י"ג אדר, - מיט אַכט טאָג פריער^ט - האָב מיר עס אָפּגעלייגט דעם תענית' אויף י"ג אדר, מ'האָב מיר אָפּגעלייגט דעם תענית. ס'איז רחמנא ליצלן שוין געווען אָנגעגרייט [א גזירה] ה' ישמרינו לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג וְלֶאֱבֹד, אַזוי ווי אין דייטשלאַנד פונקט.

און אינמיטן די אַכט טאָג [פריער] איז געשען, דער רוס איז דאָך געווען דעמאָלטס 'צושפאָנט' מיט דייטשלאַנד, ער איז געווען בְּרוֹגֵז [אויף זיין]. האָט ער געגעבן אַ פְּקִידָה [ה'רוס], אל המלך קאָראַל שברומעניאַ [אויף דעם גאַנצן] [אַז] ער מוז אַראָפּגיין [ממשלתו], כּדִּי ס'זאָל נישט זיין קיין דייטשער, וועגן 'זיין' אינטערעסע [של ה'רוס], ווייל ער איז בְּרוֹגֵז געווען [על הדייטש].

[ובכן] איז 'דער' [רשע] געפאָלן, און ס'איז געקומען אַן אַנדערער [במקומו, וממילא] איז שטיל געוואָרן [שנתבטלה אַז הגזירה].

קמח

און ווען איך בין געגאַנגען צום תענית - בין איך געגאַנגען אין שול, און כ'האָב געזאָגט דאָרט עפעס אַ שטיקל דְּרָשָׁה^א, - איז שוין געווען דערנאָך, ס'איז שוין געווען די ישועה.

פונדעסטוועגן האָב איך [געהאַט] געזאָגט דעמאָלטס, [וויבאַלד] אַז מ'האַט שוין אַרויסגעגעבן דעם תענית, דאָרף מען אים דורכפירן.

קמט

והזכרתי דברי החתם סופר לאחר שהיה פחד גדול בעיר פרעשבורג שבא במצור בשנת תקס"ט, וכשניצולו דרש החתם סופר דכל ענין הפחד וההצלה מזה, בא לעורר לב העם ולהזהירם לשוב בתשובה, כדי שלא יבא עוד צרה חמורה מזה

האָב איך דעמאָלטס [בעת הדרשה] מִיך פֿאַררופֿן [אויף דעם וואָס] דער חתם סופר

אדר א'. ◦ במשך כל אותו הזמן לא חדל רבינו מלשפון שיח בתפילה לביטול הגזירה, וכן בהתורות של סעודה שלישית בימי השוכבי"ם תרח"צ הרעיש הרבה על זה. וכמ"פ ראו את רבינו באותן הימים משוטט ברעיונותיו ופניו בוערים כלפיד אש, והתהלך כל היום בחדרו אנה ואנה בלי אומר ודברים, ומפיו הקדוש היו נשמעים אנחות כבדות, ולפעמים שמעוהו אומר דיבורים נוראים לביטול הגזירה, שהיה מוכן כי הוא מרעיש בשמים להעביר את הרשע ממשמרתו, ופעם התבטא שלבסוף יהיה לו מְפָלָה. ובעזרת השי"ת ביום ט' אדר א', ה' תצוה, נתבטלה הממשלה שלו על ידי התערבות הרוסים שלחצו על מלך קאָרל להעבירו, יען כי הוא היה מצד הגרמנים, שהיו שונאי רוסיא ובריטאַניע וצרפת. ובזמן קצר אחר זה קיבל אותו רשע "סטראוק" במוחו, ומת תיכף, כן יאבדו כל אויביו ה'. ◦ ומ"מ אף שכבר נתבטל הגזירה צוה רבינו שלא לבטל התענית שנקבע על י"ג אדר א', ואחר שגמרו הציבור אמירת כל ספר תהלים, עלה רבינו לפני ארון הקודש ודרש דרשה ארוכה בדברי מוסר והתעוררות ובכיה רבה לעורר לב העם לתשובה. ובתוך הדברים הזכיר דברי החתם סופר אלו המובא בכאן, והתריע כי הגזירה לא נתבטלה עדיין לגמרי, ומי יודע מה יולד יום, והזהיר שיש לזכור בכל מצב שיהיה לקבל על עצמם עול מלכות שמים, והתבטא בלשון קדשו: "מען דאָרף זיין גרייט אויפ'ן אָרגסטן". ואף שהציבור לא הבינו כוונת רבינו, כי בשווקים וברחובות שרר אַז ששון ושמחה, מכל מקום נעשה התעוררות גדול וקבלו כולם קבלות טובות. ולא ארכו הימים עד שהגרמנים עשו ברית עם עסטרייך, והתחילו הצרות של שנות הזעם, עד שבסוף שנת תרצ"ט פרצה המלחמה במילואו, והיה מה שהיה בעוה"ר.

^ט לכאורה הכוונה שבח' ימים לפני התענית צמחה הישועה [נדאף שנתבטל ממשלתו ביום ט' אדר, אבל התחלת הישועה והפעולות לזה כבר התחילה באיזה ימים שלפני זה]. כן נראה מתוך הענין, ויש לברר עוד במציאות הדברים להבין כוונת רבינו בזה.

^י לכאורה הכוונה בלשון זה, על מה שמתחילה נדחה התענית מן ערב ר"ח אדר ראשון, ל"ג אדר ראשון.

^א הדרשה נכתבה בשעתו על ידי תלמידו כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, שהיה נוכח שם. ונדפס אח"כ בקונטרס חידושי תורה ודרשות מאר"י (עמוד רכז-דלח). ובדברי יואל לחנוכה (סוף ח"ב, בדרשה לתענית ציבור).

זאָגט², ווען ס'איז געווען אויף פרעשבורג די חיצים ובליסטראות, איז אויך געווען דער פֿחד זייער גרויס [על העיר פרעשבורג שבא במצור]. זאָגט ער, ס'איז געווען נסים איז געשען [אז] מ'איז ניצול געוואָרן, האָט ער דאָרט געזאָגט, מ'זאל וויסן ס'איז געשען טאָקע נסים מ'איז ניצול געוואָרן, אָבער וויסן זאל מען דאָס איז אַ וואַרענונג, דאָס איז אַן אַזְהָרָה, דאָס האָט מען איבערדעם געוויזן אַז מ'זאל זיך פאַרכטן, דאָס איז אַן אַזְהָרָה [אז] מ'זאל תְּשׁוּבָה טון, [כדי] ס'זאל נישט פאַרקומען חלילה נאָכאַמאָל אַזוינס. אַזוי זאָגט דער חתם סופר.

קנ

האָב איך געזאָגט דעמאָלטס, היצט ברויך מען הערשט תְּשׁוּבָה טון.
מ'האָט געוויזן וואָס ס'קאָן פאַרקומען, [דאָרף מען טאָקע תְּשׁוּבָה טון, כדי] ס'זאל נישט פאַרקומען³.

² בספר הזכרון (המיועד על מלחמה ומצור ההוא) שנכתב בעצם כתי"ק, ומשם נדפס גם בדרשות חתם סופר (דף שג): בדרוש לח' תמוז תקס"ט.

ו"ל החתם סופר שם: טרם אענה אני אומר ברבים כעין ברכת הודאה על העבר, בְּרוּך ה' כִּי הִפְלִיא חֲסִדוֹ לִי בְּעֵיר מִצּוֹר (תהלים לא, כב), ואמר הִפְלִיא חֲסִדוֹ, יש לומר כך. כי הנה כתיב (שם ו, ט) נִתְּתָה לִירֵאָיוּךְ נֶס לְהִתְנוּסָס מִפְּנֵי קֶשֶׁת סֶלָה. ויש לדקדק לשון נס להתנוסס, וגם מפני קשט.

כִּי הִנֵּה נִסֵּי ה' רֹבֵם לטובה, להצלת צדיקים מהרעות אשר באו במקרה העולם או על חטא הרבים, והקב"ה מציל הצדיק ממנו. ולפעמים נעשה נס לפורעניות, להכרית רשע או רשעים וכדומה. אמנם לעשות נס שלא בטבע העולם לפורעניות אל אנשים ידועים, ולהצילם מהרעה על דרך נס אחר לטובה, זה דבר פלא וקשה להבין, כי אם לא חפץ ה' להענישם, מעיקרא מאי קסבר להביא הרעה שלא בטבע. כמו שאנו רואים בעינינו, כי אע"פ שהמלחמה הוא מדרך העולם ושיבויו עיירות במצור ומצוק, והקב"ה משגיח לטובה להציל הראוי להציל, אבל מ"מ מה שבאתה עירנו במצוק וזרקו עליה חיצים, זה שלא בתכסיס מלחמה, וכל אנשי הצבא בעצמם מתמיהים ולא ידעו שום טעם או ריח או תועלת להשונאים בזה, וכל איש נבוכ ילכב כי מאת ה' היתה זאת על דרך נס לפורעניות שאינה באה לעולם אלא בשביל ישראל (יבמות ג.). ואמנם נגד זה אנו רואים חסדי ה' שעשה נס לטובה, כי לא די שלא ניזוק איש בגופו, גם הפסד בכנינים הוא מעט מזעיר בבתי יהודים, וכלא נחשב [סך] המגיע לאיזה אלפים בערך זה, ולא היה רק הפחדים והדאגות. ואם כן קשה מעיקרא מאי קסבר ית"ש לחדש נס לפורעניות, כיון שדעתו ית' להצילנו ולהיות עינו עלינו לטובה.

אבל אומר לכו, אין זה כי [אם] פֶּאֶשֶׁר יִסָּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ [ה' אֱלֹקֶיךָ מִסְּרָךְ] וגו', כי קל רחום ה' אלקינו, וטרם יצא הקצף והגיע זמן הפורעניות לבוא, הקדים לחדש נס לפורעניות, ולהציל ממנו, שיהיה אותו הפורעניות כעין התראה, לומר ראו בני כי אני אני הוא המוחץ ורופא, שובו אלי ותקדמו תפלה לצרה, ואם ח"ו תקשו ערפכם, הכינו למה שהוא קשה מהראשונים. נמצא אם אנו שבים אל אלקינו עתה, היה הנס הזה שהיה לפורעניות, היה טובה גדולה וחסד גדול יותר מן ההצלה עצמה, כי ההצלה אינו חידוש, כי עדיין לא הגיע זמן פורעניות המעותר, אבל הבאת הפורעניות הוא עיקר החסד, שהוא התראה להנצל ולהסתור מיום אף.

ידוע כי חז"ל (בבא בתרא ט:) השתמשו בלשון קשט לומר מזה קשט עצמך ואח"כ קשט אחרים, שענינו לשוב ולתקן דרכי. והיינו דקאמר קרא, נתת ליראיו נס להתנוסס, דהיינו מתחלה נס לפורעניות, כדי שתוכל לעשות להם נס בהצלה, וקשה לא לכתוב לא ה"י ולא וי"י (לשון הגמרא פסחים ה.), על זה בא כמתרץ מפני קשט סלה, שיקשטו עצמם וישוּבוּ, והיו נשמרים ממה שהוא רע מזה ח"ו. ועל זה אמר בְּרוּך ה' כִּי הִפְלִיא חֲסִדוֹ לִי בְּעֵיר מִצּוֹר, כי אם ההצלה הוא חסד מאת ה', אבל מ"מ אינו פלא, כי (כ"כ) (נביכול) כך דרכו, אבל הפלא הוא תחילת ביאת העיר במצור, הוא חסד של פלא.

³ ועיין כל ענין זה גם בס"ג בא תשי"ג (לשון קדשו קלה, מן אות מו). וז"ל רבינו שם: איך געדענק, איך האָב דאָס געזאָגט אַמאָל, ווען מ'איז נאָך געווען אין דער היים. נאָך ווען מ'איז געווען אין דער היים אין 'אונזערע' מדינות [שבאירופא, במדינת רומעניא], ווען ס'איז געווען דער גרויסער פֿחד וּבְהֶלָה פֿון די רשעים געווען, מיט דעם קאָזאָ מיטן גאַנצן וואָס ס'איז געווען דעמאָלטס בימים ההם, און ס'איז געווען גרויס פחד געווען. [און] דער בורא כל עולמים האָט געהאַלפֿן, ס'איז טאָקע געווען ממש ס'איז געווען נסים וואָס יו"י זענען נכנע געוואָרן און 'איך' זענען ניצול געוואָרן. - מילא [פאר] די וואָס זענען דאָך געווען דאָרטן, איז [נעם] דאָך ידוע. - האָב איך דעמאָלטס געזאָגט, אינעם טאָג וואָס ס'איז געווען אַ תענית, האָב איך געזאָגט אין אַ דרשה, [נעם] וואָס ס'שטייט אין חתם סופר [לפרש הפסוק] נִתְּתָה לִירֵאָיוּךְ נֶס לְהִתְנוּסָס. דער חתם סופר האָט דאָס געזאָגט דעמאָלטס בימים ההם, איך די מלחמה שצורו הצרפתים אירי פֿרעשבורג [בשנת תקס"ט]. זאָגט ער, ס'איז

קנא

והנה אף שהישועה והצלה בא אף על ידי מדינת רוסיא, ידעו כולם להודות רק לה', ולא נמו כלל להקאמוניסטן עבד זה ורלענינינו):

ס'איז געווען טאקע [צום סוף], אַז דער רוס האָט מַציל געוועזן [מידי הרשע גאַגאַ. אָבער] פונדעסטוועגן איז קיינער נישט געוואָרן קיין 'קאָמוניסט', מ'האָט נישט געגעבן 'קייין ייִשר פֿח' פאַר'ן רוס.

ער האָט טאקע מַציל געווען, - אָנגעאַרבעט די צָרה האָבן 'זיי' דאָך, די דייטשן, [און] דער גאַגאַ, - און דער רוס האָט מַציל געוועזן, [אין] די גאַנצע מדינה אויפאַמאָל איז געוועזן שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה, אָבער קיינער האָט נישט נוטָה געוועזן צו די קאָמוניסטן, [גנאָר] מ'האָט געוואוסט דאָס איז אַ ישועה פון הַשֵּׁם יְתְבָרָךְ. ס'האָט קיינעם נישט גע'חלומ'ט [להכיר טובה להרוסען] י".

קנב

נאָר אָבער אף על פי כן, 'וואָס' דער סוף [פון די הצלה] איז געווען נעבעך, ווייסט מען דאָך. דאָרף איך דאָך נישט צו זאָגן. לא אַרכו היָמים וְנִשְׁנִית הַפְּרָעָנוּת [בשנות הזעם ביתר שאת בעוה"ר]. (וראה כל ענין הזה, בעל הגאולה ועה"ת סימן לו)

קנג

[גם] יוצא מענין הנזכר, כי בכל עת שבא פחד על ישראל, אפילו אם לבסוף ניצלו מזה, צריכין לחזור בתשובה על החטאים שגרמו לזה, ולשוב אל אבינו שבשמים].

קנד

ראיה מהגמרא, דכל צרה ופחד באה לעורר לתשובה, ואפילו כשניצלו לבסוף, ממה שאמרו שנתחייבו כליה בימי הָמָן ויש להביא עוד ראיה לזה, שהרי מצינו] די גמרא זאָגט^{טו} מפני מה נתחייבו ישראל באותו הדור - דעמאָלטס ביי הָמָן'ן - פֿלִיָה? קלערט די גמרא אין וואָס פאַר אַן עוֹן, [רשב"י אומר] מפני שהשתחוו לצלם, [ותלמידיו אמרו] מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע.

געווען אַ נס פאַרוואָס ס'איז געווען אזוי 'בְּמִצְרוֹ', ס'איז געווען [העיר פרעשבורג] אין אַזאַ סכנה. ס'האָט נישט קיין פלאץ געהאט, לויט די תכסיסי מלחמה האָט עס נישט געברויכט צו זיין. און דערנאָך ווידער איז געשען אַ נס, אַז מ'איז 'ניצול' געוואָרן. לכאורה איז דאָך אַ קשיא, וואָס האָט מען געדאַרפט טון קודם אַ נס מ'זאָל עס ברענגען בְּמִצְרוֹ, און דערנאָכדעם אַ נס מ'זאָל ניצול ווערן. ○ זאָגט ער, דאָס איז אַן הוראה [מן השמים], אַז מ'ווייזט אַז מ'ברויך תשובה צו טון. האָט מען קודם געטון אַ נס מ'האָט זיי געברענגט בְּמִצְרוֹ, און נאָכדעם האָט מען געטון אַ נס אַז מ'איז ניצול געוואָרן. [ולוה סיים הכתוב מפני קִשְׁת סֵלָה, דהוא כדי שיקשטו עצמם בתשובה ומעשים טובים]. ברויך מען זיך דערמאנען [לשוב בתשובה]. חלילה אָבער טאָמער פאַררעכט מען נישט, קאָן עס נאָך חלילה ווייטער קומען די צרה. ○ האָב איך דעמאָלטס דאָס געזאָגט [לענין הצרה דשנת תרח"צ]. ס'איז דער אָמת געווען אַ פֿלאַך די 'צָרָה', און ס'איז געווען אַ נס וואָס מ'איז 'ניצול' געוואָרן. [והתכלית הוא] אַז מ'זאָל זיך באַרעכענען, ס'זאָל נישט חלילה קומען דערנאָכדעם חלילה צוריק [עד כאן ממה שאמרתי בהדרשה]. ○ [און] בעוה"ר, 'דערנאָך' [בשנות הזעם] איז עס צוריקגעקומען 'נאָך אַרגערס'. דאָס דאַרף מען דאָך נישט צו זאָגן.

י" וכמו שהאר"ן רבינו בענין זה בס"ג בהעלותך (ח"א אות קד, ואות קטז) שאין ליתן תורה ושבח לרועצים אפילו כשעשו גם איזה הצלה. ונראה שבכאן מפרש רבינו נקודה זו בדרך אגב, כחוספה למה שאמר בשבוע שלפני. אבל העיקר הוא מה שרצה לומר כי עבור הפחד ואימה בלבד צריכין לשוב בתשובה, וכדמסיק להלן באות קנו (וכנראה גם מהמשך להא דלעיל בענין ז), וכמו שממשיך כאן בסמוך עוד ראיה לזה ממה שנתחייבו בימי הָמָן.

^{טו} בגמרא מגילה (יב:). שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אָמרו אַתֶּם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. [אמר להם] אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו. אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם [פירש"י: בימי נבוכדנצר]. אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר [איך זכו להם], אמר להם הם לא עשו אלא לפנים [מיראה], אף הקב"ה לא עשה עמיהן אלא לפנים, והיינו דכתיב (איכה ג, לה) כי לא ענה מלכו.

קנח

ולכאורה מתייב תיתי שנתחייבו כליה, הלא לא נהרג אפילו איש אחד. אמנם מכיון שראו שהיה 'פחד' של כליה על ישראל, והו סימן שנתחייבו כליה ח"ו מחמת איוה חטא, ושצריכים לשוב בתשובה על זה

[ולכאורה] אייגנטליך וואָס הייסט 'נתחייבו' כליה, [והלא אנו רואין דלבסוף] זיי זענען דאָך ניצול געוואָרן, ניטאַמאָל 'איינ איד' איז גע'ה'ר'ג'עט געוואָרן דעמאָלטס בימי ה'מ'ן. [ואם כן] וואו זעט מען אז זיי זענען נתחייב געוואָרן כליה, [והלא] זיי זענען דאָך ניצול געוואָרן.

[אלא מאי] מוז זיין, אז ס'איז אַרויסגעקומען א 'פחד' כליה, דאָס איז א גזירה רעה, דאָס איז 'פאר עפעס', דאָס איז נישט 'ב'חנ'ם'.

קנו

די גמרא קלערט [דאָרט] אַריין אין וועלעכן עין. [ולכאורה] וואָס זאָל איך אַריינקלערן, מה דהוה הוה, דאָס איז דאָך 'געווען' שוין [וכבר ניצל?]?

אלא מאי מוז זיין, מ'מוז וויסן פאר וועלעכן חטא, [כדי] אז מ'זאָל דאָס פאַררעכטן, מ'זאָל [מער] נישט אזוי טון.

קנו

וכמו כן עתה, צריכים לידע בשביל איוה חטא בא הפחד, ולשוב בתשובה שלימה. ודבר הראשון לתלות בו הפחד, הוא עבור ההתחברות עם כופרים, ועל כן צריכים עתה אדרבה רק לברוח מהם ומהמונם, ולהשמר מכל חיווק ושבח להרשעים הללו

[וכמו כן לענייננו]:

על כל פנים אז ס'איז געווען אזא פחד אויף אידן דאָרטן [בארץ ישראל], געלויבט השם יתברך [אז מ'איז ניצול געוואָרן], דאָרף מען לויבן השם יתברך, [אָבער] דאָרף מען וויסן ס'איז געווען א גזירה רעה, נישט ב'חנ'ם איז דאָס געווען, דאָרף מען וויסן פאַרוואָס.

[און] דעם ערשטן חטא [לתלות בו סיבת הצרה], באַגעגנט מען דאָס מינות מיט כפירה וואָס מ'איז נוטה [אחרי הכופרים, אשר הם שגרמו והביאו את הצרה].

[ועל כן בראש וראשון] דאָרף מען 'דאָס' פאַררעכטן, [אז מ'זאָל] אַנטלויפן פון 'דעם'. [ולא כמו שעושין] בעונותינו הרבים, [אז] דאָס ברענגט נאָך אַריין מ'נוצט נאָך אויס די נסים [כדי לחזק ידי האפיקורסים ח"ו]. [וכי] דאָס איז דער שְׁבַח פונעם בורא כל עולמים?

קנח

ענין ט:

אף תפילה והודאה לה', אין לעשות כשהוא ביחד עם רשעים

ברמב"ן מבאר דאָ אפּשר שאותן שהיו צועקים אל ה', יאמרו דברי חירוף וגידוף. ולכן מפרש דהו ב' כתות בדבר, דמה שנאמר וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', הם כת הכשרים, ואותן שאמרו המבלי אין קברים במצרים וגו', הם כת רשעים

דער אָמַת איז דאָך אזוי.

איך האָב געזאָגט, ס'שטייט אין רמב"ן^ט [פרשת בשלח, אויפן פסוק] וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי

^ט ברמב"ן בשלח (יד, י): וַיִּירָאוּ מֵאֵד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמַּבְלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם.

יִשְׂרָאֵל אֶל ה', [דכתיב שם גם כן שאמר] לָמָּה זֶה יַצְּאֵנוּ מִמִּצְרָיִם, הַמִּבְלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם וְגו' (בשלח יד, י"א).

פרעגט ער, ווי קען דאָס זיין, [אז] מ'שרייט צום באַשעפּער, מ'בעט דעם באַשעפּער, און מ'זאָגט דְּבָרֵי חִירוּף וְגִידוּף, הַמִּבְלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם. [אזוי] פרעגט ער אַ קשיא.

קנט

זאָגט דער רמב"ן, מוז זיין דאָס איז צוויי ערליי [כיתות], דאָס איז אַנדערע מענטשן, די צוויי פסוקים האָט נישט איינער געזאָגט.

ס'איז געווען אַ פֶּתַּ, וואָס זיי האָבן געבעטן זיך צום באַשעפּער [וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'].¹

און אַ [אַנדערע] פֶּתַּ, וואָס זיי האָבן מִתְרַעַם געווען [ואמר] הַמִּבְלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם. אַזוי זאָגט דער רמב"ן.

קס

אבל לפי זה יוקשה למה אמר משה וְאַתֶּם תִּחְרִישוּן, גם לאותן שצעקו אל ה'. והלא הם עשו דבר טוב בזה שהתפללו לה'.

נו [לפי פירושו אכתי יוקשה להלא] מ'האָט געזאָגט דערנאָך וְאַתֶּם תִּחְרִישוּן" (בשלח שם, י"ב), פֶּאָרוואָס האָט מען געהייסן שווייגן 'יענע' [את הכת שהתפללו וצעקו לה'], פֶּאָרוואָס האָט מען 'יענע' געהייסן שווייגן, יענע האָבן דאָך גוט געטון, זיי האָבן געבעטן דעם אייבירשטענ'.

קסא

אבל ביאור הענין, כי באותה שעה כשהרשעים הם צועקים דברי חירוף וגידוף, צריכים לשתוק לנמרי אפילו מלהתפלל או להודות להשי"ת בפרהסיא, כדי שלא ליתן חיווק להרשעים, ולא יהא נראה כמודה לדעתם ח"ו.

[נגאָר] מוז זיין אַזוי:

בשעת ווען 'די' שרייען רחמנא ליצלן דְּבָרֵי חִירוּף וְגִידוּף, מוז מען שווייגן [אפילו פון תפילה].

וואָרן אַז מ'וועט מיטשרייען 'מיט זיי אינאיינעם', וועט דאָך דאָס 'אויסזען' חלילה [כאילו גם הוא כמותם, און מיט דעם] גיט מען זיי חיזוק.

אַז מ'איז באַטייליגט מיט 'זייער' געשריי, אַז מ'שרייט 'אינאיינעם', איז נישט גוט.²

אינאנו נראה, כי בני אדם הצועקים אל ה' להושיעם, יבעטו בישועה אשר עשה להם, ויאמרו כי טוב להם שלא הצילים ○ אבל הנכון שנפרש כי היו 'כתות', והכתוב יספר כל מה שעשו כולם. אמר כי הכת האחת צועקת אל ה', והאחת מכחשת בנביאו ואינה מודה בישועה הנעשית להם, ויאמרו כי טוב להם שלא הצילים, ועל זאת כתוב (תהלים קו, ז) וַיִּמְרוּ עַל יָם בַּיָּם סוּף, ולכך יחזיר הכתוב "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" פעם אחרת, וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', כי הטובים בהם צעקו אל ה', והנשארים מרו בדברו וכו'.

" לפי המבואר בתרגום יונתן (בשלח שם, יד) ובמכילתא (בשלח פ"ב) דזה קאי על אותו הכת שצעקו והתפללו לה'." והלא התפלה והצעקה לפני ה' טובה הוא לעולם. ○ והאבן עזרא ז"ל (בשלח שם, טו) פירש, דמה שאמר הקב"ה מה תִּצְעֵק אֵלַי (שם), נאמר למשה שהוא כנגד כל ישראל, בעבור שצעקו אל ה', והקשה עליו הרמב"ן ז"ל (שם) הלא הצעקה לפני ה' טובה היא, וראוי להם לצעוק, עיי"ש. (על הגאולה וזה"ת סימן י).

" דאף על גב דהצעקה לפניו יתברך טובה הוא, והקב"ה מתאוה לתפלתן של ישראל, אבל בשעה שצועקין הרשעים בדברי חירופין וגידופין, צריך להִבְדִּיל מהם ולשתוק, ולא להצטרף לצעקתם אפילו בדרך תפלה

קסב

חיוצא מזה לעניינינו:

ועל כן לעת כזאת כשמרבים להגדיל ולפרסם ענין ההצלה, בכדי להגדיל ולרומם את כח הרשעים הכופרים, צריכין לשתוק ולמנוע מלדבר מזה, ואף ההודאה שצריכין לתת לה' אין לעשותו בפומבי ובפרהסיא, כדי שלא יצא מזה חיזוק להרשעים, ולא יהא נראה כמורה להם ח"ו

דאָס איז געוויס בעונינו הרבים, דאָס זעה איך פֿחוש, [אזוי] זעט מען פֿחוש, [אז] די אַלע וואָס הייבן אָן צו זאָגן [בדברי רעש אודות ההצלה], די אַלע ווילן געבן פֿת פֿאַר' מינות, פֿאַר' אַפיקורסות.

פֿאַר 'דער' מדינה, [די] 'מדינה הַטְּמָאָה', ווילן זיי געבן פֿת מיט חיזוק. [אשר כל זה גורם] זיי זאָלן מַעֲזִיז פֿנים זיין ווייטער, זיי זאָלן נאָך אַרגער זיין. [ועל כן הצועקים להגדיל ענין ההצלה] די זענען אַמאָל 'זייערע', דאָס זעט מען אַמאָל [בכל אופן].

נאָר וואָס דען, אַז ער באַקומט ווערטער אין מויל, הייבט ער אָן צו זאָגן: 'דער אייבירשטער' האָט געהאַלפֿן, אידן זענען ניצול געוואָרן. הייבט ער אָן ביי דעם.

אַבער ער דרייט זיך באַלד אַוועק [לתת שבח וחיוזק להכופרים רח"ל]. [והדברי שבח שהתחיל לומר על הקב"ה] דאָס איז ביי אים אַ טפל שבטפלים, זעט מען אַז דאָס איז נאָר צו 'פֿאַרפֿאַפֿן' [אנדערע].

[ועל ידי זה] טרעפט זיך נעבעך [אז] ס'ווערן מיטגעריסן אַפֿאַר [ערליכע' אידן] וואָס זיי פֿאַרשטייען נישט [וואָס ס'ליגט אונטער דעם].

קסג

על כל פנים אין אַזאַ צייט מוז מען שווייגן. מ'קען נישט זאָגן - בעונינו הרבים, - דאָס איז אַמאָל אַמֶּת, [אז] מ'העט געדאַרפט געבן שִׁבְחָה וְהוֹדָאָה [להשי"ת].

אַבער בעונינו הרבים, מ'זעה מיר דאָך פֿחוש אַז מ'נוצט דאָס אויף, נישט אויפֿן צוועק צו לויבן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נאָר פֿאַרקערט, [און] מ'דערציילט נָסִים [להגדיל כח הכופרים]².

קסד

ובספר העיקרים מפרש הפסוק אֲשֶׁר יִמְרוּךְ לְמוֹמָה, כי העובדי עבודה זרה חשבו לרומם ולגדל שם ה', באומרים שאין כבודו להשיג בתחנונים, אבל באמת הוא לְמוֹמָה, שבוה אדרבה הם מכעיסים את ה'

ווי דער עיקרים טייטשט^{2א} [דעם פסוק] אֲשֶׁר יִמְרוּךְ לְמוֹמָה (תהלים קלט, כ), זיי 'הייבן אויף' [כבוד] השם יתברך^{2ב}, כדי לְמוֹמָה.

ובקשה והודיה לה'. כי אף על פי שבחינת צעקתם משונה ורחוקה מן הקצה אל הקצה, מכל מקום בצעקם יחד נותנים להם חיזוק, ונראה כמסייע להם. כי לפעמים השומע לא יבחין בינותם, ויאמרו התירו פרושים את הדבר, ושניהם לדבר עבירה נתכוונו, וילמד לעשות כמעשה הרשעים. ○ וזה שאמר להם משה וְאַתֶּם תִּתְּרוּ, כי אין הקב"ה מתאוה לתפלה שהוא בצירוף חירופין וגידופין רח"ל. ויתפרש גם כן דברי האבן עזרא שפירש מה תִּצַּעַק אֵלַי דקאי על בני ישראל שצעקו אל ה'. ○ ומכל שכן בעניינינו, שאסור להשתתף בשירי זמרתם מאיזה כוונה שהוא, וצריך להתרחק ממנאצי ה' האלה. (על הגאולה ועה"ת שם).

² וז"ל רבינו בעל הגאולה ועה"ת (סוף סימן לה): אבל ברור שצריך להודות ולהלל להבורא יתברך על נס ההצלה, ואף על פי שהיתה מלוכש בטבע וכו'. ופשיטא שעכשיו אין להרעיש העולם בקולי קולות בהודאה זו, כיון שרוב העולם מנצלים זאת לשבח את המינים ולהגדיל כוחם ולמשוך אחריהם, וזה ברור לכל מבין.

^{2א} בספר העיקרים (מאמר ג, פרק יח): ויש וכו' טועין אחר עבודת אלילים מצד אחר יותר עמוק, וזה כי הם סוברים

די [עובדי עבודה זרה] וואָס זיי האָבן געזאָגט אין כבודו להשגיח בתחתונים, די אלטע עבודה זרה [שבימי דור אנוש] איז דאָך אַזוי געווען²¹.

זיי מאַכן גרויס [כבודו יתברך לפי דעתם, אבל הרוממות והעילוי הזה, הוא באמת למזמָה ולהכעסה נגדו ית'].

קסה

וכמו כן לענינינו: דיש שחושבים שהם מרוממים שם ה' בהגדלים ענין הצלת ישראל מידי הסכנה, אבל לבסוף יוצא מזה דברי ניאון והכעסה לה', על ידי שמסקנת דבריהם הם נתינת שבח וכבוד להרשעים והכופרים המורדים בה' [וכמו כן לענינינו, אלו המגדילים נסי הצלחת הרשעים, השבח הזה הוא למזימה ולהכעיס אותו יתברך (על הגאולה ועה"ת סוף סימן לד)].

זיי הייבן אָן צו דערציילן אַ מעשה, זיי ווילן גרויס מאַכן, ווילן מאַכן נסים, ווילן דערציילן אַ מעשה מיט דער הַצְלָה, זיי הייבן אָן צו זאָגן מיט דער הצלה.

און מ'קומט אויס [תיכף] צו דעם, די אַלע [וואָס זאָגן אַזוי] קומען אויס באַלד צו דעם, [אז] זיי הייבן אָן גרויס צו מאַכן [כח הציונים], רחמנא ליצלן צו זיין אַ מאַשְׁרִים זִידים.

דאָס ברענגט דאָס אַלעס.

ענין י:

ענין הלימוד זכות שהמליץ ירמיה הנביא בדורו, על בני ישראל שתעו

ירמיה אמר לפני הקב"ה: הִנֵּה הַנְּבִיאִים אֲמִירִים לָהֶם לֹא תִרְאוּ חֶרֶב, וְרָעָב לֹא יִהְיֶה לָכֶם, כִּי שְׁלוֹם אֲמַת אֶתֶּן לָכֶם לְאֲמִיר נָאָר גּוֹט קוֹקֵן²².

ס'איז אַ פֿסוק אין ירמיה²³.

כדברי קצת הפילוסופים האומרים עוב ה' את הארץ, ועם היותם מאמינים מציאות ה' ואחדותו, ושאינו גוף ולא כח בגוף, יאמינו שאין לה' השגחה בעולם השפל כלל, ויחשבו [כין] זה רוממות בחק ה' שלא ישגיח במין האדם, להיות האדם פחות נבזה ומאוס בעיניו, ויחשבו זה מעלה אל ה' ורוממות בחוקו, שלא ישגיח בדבר הפחות, כי יאמרו שהסכלות בדברים הגרועים טוב מהשגחתם וכו'. ועל כיוצא בזה אמר דוד (תהלים קלט, כ) אֲשֶׁר יִמְרֹף לְמִזְמָה, כלומר הם מרוממים ומנשאים אותך, והרוממות והעילוי שמייחסים אליך הוא למזמָה, ולאמר שאינך משגיח בפרטים וכו'.

²² ולשון אֲשֶׁר יִמְרֹף, הוא מלשון אֶת ה' הַאֲמַרְתָּ (תבוא כו, יז). וכן מפרש שם במצודות ציון. ועיין שם ברד"ק שתיבת יִמְרֹף הוא בחסרון אל"ף.

²³ כמבואר באורך ברמב"ם (ריש הל' עבודה זרה), וברמב"ן יתרו (כ, ג).

²⁴ להתבונן בהפסוקים בדברי ירמיה, ובתשובת הקב"ה אליו, וללמוד מזה הוראה לענינינו. ותוכן דברי רבינו בזה להלן, הם ב' ענינים. א' כלפי בני ישראל, להורות כי בדבר הנוגע להאמונה, צריך כל אחד לדעת שאין לטעות בזה בכל אופן אופן, וכמו שהשיב הקב"ה לירמיה דלכן לא קיבלו מן השמים הלימוד זכות של ירמיה הנביא. והב' כלפי שמא, לבקש רחמים על ישראל כירמיה בשעתו, דאולי בדור החלש הזה ירחם השי"ת ושפיר יקבל עתה הלימוד זכות של ירמיה הנביא על דור הזה.

²⁵ בירמיה פרק יד (יא-טו): ויאמר ה' אלי, אל תתפלל בעד העם הזה לטובה. כי יצמו אינני שמע אל רנתם, וכי יעלו עליה ומנחה אינני רצם, כי בחרב ובקרע ובדבר אנכי מכלה אותם. ואמר, אָהָה ה' אֱלֹהִים, הִנֵּה הַנְּבִיאִים אֲמִירִים לָהֶם לֹא תִרְאוּ חֶרֶב, וְרָעָב לֹא יִהְיֶה לָכֶם, כִּי שְׁלוֹם אֲמַת אֶתֶּן לָכֶם בְּמִקּוֹם הַזֶּה. ויאמר ה' אלי, שֶׁקֶר הַנְּבִיאִים נְבִיאִים בְּשֵׁמִי, לֹא שְׁלָחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְלֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם, חֲזוֹן שֶׁקֶר וְקֶסֶם וְאִלּוּל וְתִרְמִית לָכֶם הִמָּה מִתְנַבְּאִים לָכֶם. לָכֵן כֹּה אָמַר ה' עַל הַנְּבִיאִים הַנְּבִיאִים בְּשֵׁמִי וְאֵינִי לֹא שְׁלָחְתִּים, וְהִמָּה אֲמִירִים חֶרֶב וְרָעָב לֹא יִהְיֶה בְּאֶרֶץ הַזֹּאת, בְּחֶרֶב וּבְקֶרֶב יִתְּמוּ הַנְּבִיאִים הַהֵמָּה. וְהָעָם אֲשֶׁר הִמָּה בְּנֵאִים לָהֶם, יִהְיוּ מְשֻׁלָּכִים בְּחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי הָרָעָב וְהַחֶרֶב וגו'.

דערנאך ווי דער בורא כל עולמים האָט אים געזאָגט די אַלע אַזְהָרוֹת ה' ישמרינו, די עוֹנָשִׁים קָשִׁים וּמָרִים וואָס איז געווען ביים חורבן. דער בורא כל עולמים האָט אים געזאָגט פֿאַר ירמיה הנביא, וואָס ער זאָל זאָגן [פֿאַר אידן].
האָט ער געבעטן זיך צום באַשעפּער:
אַהֶה ה' אֱלֹקִים, הִנֵּה הַנִּבְאִים אֲמָרִים לָהֶם [לא תראו תרב ורעב לא יִהְיֶה לָכֶם, כִּי שְׁלוֹם לָכֶם. שְׁלוֹם.
'די נביאים' זאָגן זיי אזוי.

קסו

ועל זה השיב לו הקב"ה: שְׁקֵר הַנִּבְאִים נִבְאִים בְּשֵׁמִי, לֹא שִׁלַּחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים
וְלֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם, חֲזוֹן שְׁקֵר וְאִלּוּל וְתַרְמִית לָכֶם הִמָּה מִתְנַבְּאִים לָכֶם

האָט דער בורא כל עולמים געענטפערט:
שְׁקֵר מְדַבְּרִים הַנִּבְאִים, לֹא שִׁלַּחְתִּים וְלֹא דִבַּרְתִּי עִמָּהֶם, [חֲזוֹן שְׁקֵר] וְקֶסֶם וְאִלּוּל
וְתַרְמִית לָכֶם הִמָּה מִתְנַבְּאִים אַל הָעַם.
ס'איז אַלעס ליגנט.
אזוי שטייט אין פסוק.

קסז

ולכאורה צריך ביאור מענת ירמ' הנביא, דהלא ידע שנביאי הבעל הם נביאי שקר

לכאורה איז נישט צו פֿאַרשטיין [וואָס] ירמיה הנביא האָט געזאָגט פֿאַר'ן בורא כל
עולמים 'די נביאים' זאָגן [זיי אזוי].
וואָס הייסט? [והלא] דער בורא כל עולמים האָט דאָך אים געזאָגט [בעצמו היפוך
מדבריהם, און] ער האָט דאָך געוואוסט אַז ס'איז נְבִיאִי שְׁקֵר, זיי זאָגן אַנדערשט ווי דער
בורא כל עולמים זאָגט [אים].
וואָס הייסט עפּעס [שהנביאים אומרים להם כך, ומה שאלה וקושיא יש בזה].

קסח

אמנם פירושו מבואר ברד"ק ושאר מפרשים, כי ירמ' הנביא אמר כן למליצה ישרה וללימוד זכות על הדר,
כי הם אינם אֱשִׁמִים כל כך בדבר, מכיון שהנביאים הם ממעים אותם, ומהיכן יבחנו לידע שהם נביאי שקר

נאָר וואָס דען, זאָגן זיי דאָך אַלע [מפרשים] פֿשֶׁט¹², כולם פה אחד, - אין תרגום
זעט מען אויך אזוי¹², - אַז דאָס איז געווען אַ תַּפְלָה, [און] אַ לְמוּד זְכוּת [אויף אידן].

קסט

יִרְמְיָה הַנִּבְיָא האָט געזאָגט פֿאַר'ן בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים:

וואָס זענען אידן שולדיג ? !

פֿאַרוואָס קומט זיי אַזאַ ביטערער עוֹנֶשׁ ? !

וואָס זענען זיי שולדיג ?

[והלא] די נְבִיאִים פֿאַרנאָרן זיי, די נְבִיאִים זאָגן זיי אזוי !

וואָס זענען זיי שולדיג ?

[ווען] זיי הערן מ'זאָגט זיי אַזעלכע זאַכן.

¹² ראה להלן בלשון הרד"ק והמצודות.

¹² בתרגום יונתן: וְאֶמְרִית, קִבַּל בְּעוֹתִי ה' אֱלֹקִים, הָאֵל נִבְיִי שְׁקָא אֶמְרִין לְהוֹן וכו'.

לשון שלח תשכ"ז (חלק ד) קדשו טו

קע

ועל זה השיב לו הקב"ה שאינו מקבל זה הלימוד זכות. דמכיון שדברי הנביאים מביאים לידי עבודה זרה, שפיר היה להעם לידע כי בוראי שֶׁקֶר הם מדברים, ולא שלחתי מעולם. ואין להם לטעות בזה

נו [לכאורה אם כן] וואָס איז דער 'תִּירוּן' [מה שהשיב לו הקב"ה על זה], אַז ס'איז שֶׁקֶר? [והלא] ער האָט דאָךְ געוואוסט [גם מתחילה] אַז ס'איז שֶׁקֶר.

קעא

טייטשן זיי אַזוי.

ס'שטייט אין רד"ק^כ דער פֿשט וואָס איך זאָג.

דער מצודות זאָגט אויכעט^כ אַביסל קרוב צו דעם, נאָר דעם רד"ק'ס פֿשט האַלט דאָ בעסער אויס.

קעב

ער [ירמ' הנביא] האָט דאָ מִלְמַד זכות געווען, ער האָט געזאָגט וואָס זענען אידן שולדיג?

האָט דער בורא כל עולמים געענטפערט:

ער נעמט נישט אָן דעם לְמוֹד זכות!

[ווייל זיי האָבן געדאַרפט צו וויסן, אַז] שֶׁקֶר הם מְדַבְּרִים לֹא צוֹיִתִּים, [ווייל וויבאַלד] זיי האָבן דאָךְ געזאָגט 'אַלִּיל וְקֶסֶם וְתַרְמִית לָבֶם', אַז מ'זאָגט אַזעלכע זאָכן וואָס ס'ברענגט 'צו עֲבוּרָה זָרָה', דאַרף מען וויסן אַז דאָס איז נְבִיאִי שֶׁקֶר!

מ'קען זיך נישט אין דעם פאַפֿן !!

מ'דאַרף דאָס נישט מַקְבֵּל זיין !!

קעג

ומה שהם מראים מופתים, כבר הוזהרה התורה על זה שאם יקום נביא ונתן אות ומופת לאמר נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים, לא תשמע לדבריו. ומעם ביאת המופתים, הוא כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵינוּ אֶתְכֶם

איי זיי ווייזן מופתים?!

- זאָגט אַרויס דער רד"ק. -

האָב איך שוין געשריבן אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה (ראה יג, ב-ד), [כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא או חֵלֶם

^כ ברד"ק (ירמ' שם): וְאָמַר [אָהֳלָה]. מה יוכל ישראל לעשות, אם הנביאים מטעים אותם, וְאִמְרִים לָהֶם לא תִּרְאוּ חֶרֶב וְרָעָב: שְׁלֹם אָמַת. שלום של קיימא:

וְאָמַר ה'. תִּזוֹן שֶׁקֶר, כי לא ראו זו בנבואה, והם אומרים כי בנבואה ראו אותם: וְקֶסֶם וְאִלִּיל וְתַרְמִית לָבֶם. קסם, כתב החכם הגדול רמב"ם ז"ל (ספר המורה ב, לו) כי יש אנשים שישפּע אליהם הכח השכלי בכח המדמה עד שידברו, הכת הזה היו נביאי הבעל, ומפני זה היו מאמינים בהם. ויקרא זה הענין קסם, ויקרא בעליו קוסם. ויש מפרשים כי חוזה בכוכבים יקרא קוסם וכו'. וְאִלִּיל הוא דבר שאינו. וזה שהם אומרים חרב ורעב לא יהיה, וזהו דבר שאינו, כי באמת יהיה הרעב והחרב. וְתַרְמִית לָבֶם, מרמה חושבים בלבם וכו':

לָכֵן יִתְמוּ הַנְּבִיאִים הַהֵמָּה. רצה לומר ראשונה ילקו הם בְּחֶרֶב וּבְרָעָב, בעבור שהם החטיאו את ישראל: וְהָעָם. אף על פי שהיו מטעים אותם נביאי השקר, היה להם לבחון בין נביאי האמת לנביאי השקר, כי נביא האמת מעמיד אותם על תורת משה, ונביאי השקר מייפּים להם עבודה זרה שהוא ביטול התורה. ואף על פי שהם צודקים בקצת דבריהם בעתידות, היה להם להחזיק זה בקסם, לא בנבואה, כיון שדבריהם לכיטול תורה, והיא עכ"ם. שאפילו יעשו אותות ומופתים, אמרה תורה (ראה יג, ו) יִוְמָת כִּי יִדְּבַר סֵדֶה. וקיום האותות והמופתים, אמר הכתוב (שם, ד) הַטַּעַם, כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵינוּ אֶתְכֶם.

חלום וגו') וְכֹא אֵלֶיךָ הָאוֹת וְהַמוֹפֵת [אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וגו', לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא וגו'].

[און] 'פֶּאֶרְוּוֹאָס' דָּאָס איז [שמתקיים המופתים שלהם]. שטייט אויך אין די תּוֹרָה (שם, ד), כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם.

אזוי זאגט אַרויס דער רד"ק, [אז] 'דָּאָס' האָט דער בורא כל עולמים געענטפערט.

קעד

דער מצודות וויל זאגן^{כט}, [דכוונת אומרו] שְׁקָר וְאֵלִיל, ווייל זיי ווייזן גאָרנישט קיין מופתים.

[אבל פירוש זה קשה, שהרי] דער אָמֵת איז דאָך אָבער [אז] זיי האָבן דאָך יאָ געוויזן, מ'האָט דאָך געזען זיי האָבן געוואוסט עֲתִידוֹת, ווי ער זאגט אַרויס דער רד"ק. מוז איך דאָך זאָגן [אז] דָּאָס איז דער פֶּשֶׁט אין פסוק [כמו שמפרש הרד"ק]^ל.

קעה

לימוד היוצא מזה לענינינו:

דברר הנוגע בנגד יסודות האמונה ודברי התורה, אין להתפעל כלום מן אותות ומופתים

איז דאָך דָּאָס שוין אַן אַלטער שמועס, פון בימי הנביאים.

מיט'ן בורא כל עולמים אַליין, האָט זיך ירמיה הנביא אויסגעשמועסט מיט דעם, און פֶּאֶרְענטפערט אַז 'די נביאים' ווייזן מופתים, און זיי פֶּאֶרנאַרן זיי, [ואם כן] וואָס זענען אידן שולדיג ? !

און דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט :

מ'דאַרף אָבער צו וויסן, דָּאָס איז קיין 'תירוץ' נישט !

אַז ס'ברענגט [צו] 'עבֹדָה זָרָה', דאַרף מען וויסן דָּאָס איז 'נישט אָמֵת' !

^{כט} במצודות דוד שם : נאמר אָהָה. אמרתי אוי לי, מדוע יכלו, הלא אין להם אשם, כי הנה נביאי השקר מְטָעִים אותם, וְאֶמְרִים לָהֶם לֹא תִרְאוּ חֶרֶב וגו'. ולזה חושבים שמעשיהם מרוצים לה'. ומהראוי להביא העונש על הנביאים ההם לבד : שְׁלוֹם אָמֵת. שלום מתמיד ומתקיים : בְּמָקוֹם הַזֶּה. כי לא תגלו ממנה :

שְׁקָר וגו'. רצה לומר, הלא יש להם לדעת אשר המה מתנבאים בשקר, כי מעולם לא שְׁלָחְתִּים, וְלֹא צִוִּיתִי אותם שום צוואה, אף לא דִּבְרֵתִי אֵלֵיהֶם דבר מבלי שליחות, ואם כן אין בידם לתת שום אות ומופת, ובמה מחזיקים אותם לנביאים : חֲזוֹן שְׁקָר. רצה לומר אם כן היה לכם לדעת שהם מתנבאים או בְּחֲזוֹן שְׁקָר, מה שראו בחלום הלילה בדמיונות כוזבות, או במעשה הַקָּסֶם, מה שראו בכוכבים, או מה ששמעו מן התרפים, שהם דבר שאין בו ממש כלל, או בערמת לבם יבדאו שְׁקָרִים.

^ל ועיין ענין זה בעל הגאולה ועה"ת (סימן עה). ועיין זה גם בס"ג בראשית תשי"ד (לשון קדשו אות נג-נז). - ועיין עוד בזה בס"ג קדושים תשכ"ב (ודברי יואל שם עמוד קמד), וס"ג שופטים תשכ"ב.

ועיין בהקדמת ויואל משה (עמוד יד, ד"ה ובירמי') שמביא שם רבינו אלו הפסוקים שבירמי' עם פירוש הרד"ק, ואחר זה כתב וז"ל : ומבואר מכל זה, שכל מה שמקורו מבני מפירי הדת רחמנא ליצלן, וזה ברור שאין זה מהש"ת, אלא הניח אותם הקב"ה לנסות במ את ישראל. ולכן אז בימי ירמיה בחורבן בית ראשון, נענשו בני ישראל בעונש רע ומר כל כך, אף שגם נביאי השקר היו מגידים עתידות ונתקיימו דבריהם, וגם לא היה מציאות להבחין שאין דבריהם אמת אלא במבחן זה שבדבריהם היה ביטול דברי תורה, שזה ודאי אין במציאות שיהיה מאת ה'. ולא הועילה גם תפלתו של ירמיה הנביא, ללמד עליהם זכות שתועים המה אחרי נביאות נביאי השקר, כי אין מקום להסתפק בדבר. ○ ומכל שכן בהקמת אותה המדינה הציונית, המעבירה על הדת רחמנא ליצלן מאות רבבות אלפים מִישְׂרָאֵל, שזה ברור שכל מי שמאמין בהשם יתברך אין אצלו שום ספק שהמה מקור הטומאה הארורה של המניות והכפירה רחמנא ליצלן, או לנו שכך עלתה בימינו. ואיככה נוכל לשקוט ולראות בהפרת עיקרי האמונה ויסודות כל התורה כולה.

איי פאַרוואָס? (הם מצליחים, ואף במופתים).

האַב איך שוין אָנגעשריבן גענוג אין די תורה הקדושה, ובא אַלייך וגו', פֿי מַנְסָה (ה' אַלקיכם) אַתֶּם.

קעז

[ונמצא] האָט שוין דער נביא אָנגעשריבן אין די נביאים, אַז דער בורא כל עולמים האָט עס אַוועקגעוואָרפֿן, דעם לַמּוֹד זְכוּת.

[ובעזה"ר בדור הזה] מ'ווייסט נאָך אַלץ נישט!

נאָך אַלץ זאָגט מען [צעקת נסים ומופתים].

[און] אפילו אַז ס'איז שְׁקָר, ס'איז קיין נסים, קיין מוֹפְתִים, [נאָר] מ'מאַכט [אויף]

נִסִּים ומוֹפְתִים [כדי] מ'זאָל 'פאַרנאָרן די וועלט'.

און מ'פאַרגעסט גאָר אַז ס'שטייט אַרויס אין פסוק.

ס'שטייט אַרויס אין פסוק: כִּי מַנְסָה ה' אַלקיכם אַתֶּם.

און מ'איז [נאָך] אַלץ נישט עומד בַּנְסִיוֹן!

קעז

התעוררות רחמים ומליצה ישרה

דאָלי בדור החלוש הזה שפיר יתקבל הלימוד זכות של ירמיה הנביא^א

וואָס זאָל מיר טון?!

ס'איז אַזאַ נידעריג דור.

אפשר וועט דער בורא כל עולמים 'דאָך' רחֲמָנוּת האָבן! [לקבל הלימוד זכות של

ירמיה הנביא, עתה בדור החלש הזה].

מ'זעמיר אַזוי שְׁפָל.

אַין לָנוּ לא נביא וְלֹא חוֹזָה.

אַין מי יגְדֵר גֵּדֵר וּמִי יַעֲמֹד בַּפֶּרֶץ^ב.

ווער זאָל אַריינשיינען אין אידישע הערצער?!

ווער זאָל דערלייכטן אידישע אויגן?!

[אונז צו] אַרויסנעמען פון דעם חֶשֶׁךְ!

בענוגתינו הרבים זעמיר אַזוי נידעריג!

וואו האָב מיר דעם כֹּחַ? [לעמוד נגד נסיונות הזמן].

^א יש לציין כי רבינו אמר מליצה ישרה זו בבכיות עצומות, אשר אי אפשר לתאר בחרט עלי גליון, מתוך גודל אהבה וחמלה על בני ישראל, לעורר רחמים בשמים ללמד זכות על הדור. נוכח הדברים דלעיל מן אות קסט ואילך, ובפרט מן אות קעה, נאמרו כמה דיבורים בבכיה רבה, ובתנועה מיוחדת].

ועיין עוד בעל הגאולה ועה"ת בסופו (סימן קא-קכה) שכתב שם רבינו (בכתי"ק) עוד מליצה ישרה ללמד זכות על הדור, והתחיל דבריו בזה"ל: בסיום הקונטרס אכתוב מליצה ישרה. בירמי' ב' וכו'.

^ב לשונות אלו הם מנוסח היהי רצון שבסוף סליחות לערב ר"ה: כִּי מִשָּׁךְ עָלִינוּ הַשֶּׁעֶבֶד וְאַרְךָ עָלִינוּ עַל גְּלוּיּוֹת, וְהִנֵּנוּ בְּכָל יוֹם הוֹלְכִים וְדוֹלִים. בְּרִבּוֹת הַשָּׁנִים אָנוּ נִמְעָטִים, וּבִסְגוֹת הַזְּמַנִּים אָנוּ נִצְעָרִים, וְאַיִן לָנוּ לֹא מִנְהֵל וְלֹא מִחֲזִיק בְּיָדֵינוּ וכו', אוּמִי יִגְדֵר גֵּדֵר אוּמִי יַעֲמֹד בַּפֶּרֶץ, וְאַיִן עוֹד נָבִיא וְחוֹזָה, וְאַיִן קוֹרֵא בְּשִׁמְךָ בְּאַמֶּת מִתְעוֹרֵר לְהַחְיֶיךָ בְּךָ וכו'.

ס'איז נישטאָ דער 'קדושה וטהרה' וואָס ס'איז געווען פאַרצייטנס, וואָס ס'איז געווען אין די פריערדיגע דורות.

מ'האַט [אונז] איבערגעלאָזט אין אזאַ חשכות!
[דאָס זענען] די אַרגסטע חבלי משיח!

קפז

ענין יב:

הציונים וחיילותיהם הם הן הלוחמים נגד מלך המשיח, במלחמת גוג ומגוג

קושיית האבות על בנים

שמתמה על הא דאיתא בזהר שבמלחמת גוג ומגוג יהיו ישראלים בין חיילותיו של גוג. והיתכן שימצאו בישראל אנשים שילחמו נגד מלך המשיח. ונחקק לתרץ זאת

דער קאַשויער רב [הגה"ק רבי שאול בראַך] זכרונו לברכה, ברענגט אין די הקדמה פון [ספר] אבות על בנים¹, ער האָט זיך מַצַּעַר געווען [צו פאַרשטיין וואָס] ער האָט געזען אין זוהר², אז ביי מלחמת גוג ומגוג, וועט זיין 'אידן' אינדערמיט, 'ישׂראֵלים' וועלן זיין וואָס וועלן מיטגיין מיט גוג ומגוג [ללחום] אַקעגן מלך המשיח.
האָט ער געזאָגט, ווי קען דאָס זיין אז אידן זאָלן גיין קעגן מלך המשיח?
און ער איז זיך זייער מַצַּעַר דערויף.

ווייל ער זאָגן אז אפשר איז עס גַּרִים שיחזרו לסורם [מגודל הצרות של חבלי משיח].

¹ בהקדמה לספר אבות על בנים (על מסכת אבות, הקדמה סוף עמוד לא-לב) וז"ל: ואעתיק הנה דבר שנצטערת בו הרבה, שראיתי בזהר הקדוש, שבמלחמת גוג ומגוג יהיו ישראלים בין חיילותיו של גוג, והיתכן שימצאו בישראל אנשים שילחמו נגד מלך המשיח. ונחקתי תמיד שישראל יהיו תמיד בין אומות של גוג, ויכריחו אותם ללחום נגד מלך המשיח. אולם זה דוחק, דנראה מדברי רבותינו ז"ל שבעת מלחמה זו כבר יהיו ישראל מקובצים במקום אחד תחת מלך המשיח, וגוג ילחום נגד כלל ישראל.

ומצאתי ברש"י (זכרי' יג, ח) על הפסוק פי שנים בה יכרתו, בשם אגדה, דלכך כתיב (שם, ט) והבאתי את השלישית באש, שישבילו מקצת גרים מעכו"ם בצרות חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג עם ישראל, ומשם יבחנו כי גרי אמת הן, כי הרבה מהם ישוּבו לסורם ויתחברו עם גוג, עד כאן דבריו. ושמתתי מאוד באגדה זו, דהם דינם כישראל מאחר שנתגבירו, ואלו הגרים שחזרו לסורם, ילחמו בחיילות גוג נגד ישראל.

² בזהר הק' (שמות דף יז): רבי שמעון זקן דידי ובכה ואמר, ווי מאן דידמן ביהוה זמנא, וזכא חולקיה מאן דידמן וישתכח ביהוה זמנא. ווי מאן דידמן ביהוה זמנא, בגין דכד ייתי קודשא בריך הוא לפקדא לאיילתא (היא השכינה הק'), יסתכל מאן אינון דקיימין ביה, בכל אינון דמשתכחי עמה, בכל עובדיו דכל חד וחד, ולא ישתכח זכאי, דכתיב (ישעי' סג, ה) ואביט ואין עורר, וכמה עקתי על עקתי לישראל. וזכא מאן דידמן וישתכח ביהוה זמנא, בגין דההוא דיתקיים ביהוה זמנא במהימנותא, וזכא לההוא נהירו דתהיה דמלכא. ועל ההוא זמנא כתיב (זכרי' יג, ט) וצרפתים כצורף את הכסף ובחנתיים ככחון את הזהב וגו'.

לכתר דאינון עקתי מחצרי על ישראל, וכל עמין ומלכיהון יתייעטון בתרא עלייהו, ומתערי כמה גזירין בישין בלהו סלקי בעיטא תרא עלייהו, וייתון עקתא על עקתא, בתרייתא משכחן קמייא, דרין יתחזי חד עמוקא דאשא, קאים מעלא לתתא, ארבעין יומין, וכל עמין דעלמא קמאן ליה. ביהוה זמנא יתער מלכא משיחא לנפקא מגו גתא דעדן וכו', ויתער בארעא דגליל, ויהוה יומא דיפוק לתמן, יתרגו כל עלמא, וכל בני עלמא מתחבאין גו מעריץ וטנרי, ולא יחשבוין לאשתקבא. ועל ההוא זמנא כתיב (ישעי' ב, ט) וביאו במערות צוירים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה בקומו לערוץ הארץ. מפני פחד ה', דא ההוא רגיוו דכל עלמא. ומהדר גאווה, דא משיח. בקומו לערוץ הארץ, כד יקום ויתגלי בארעא דגליל, בגין דאיהו הוא אתר קדמא דאתחברא בארעא קדישא, ובגין כף יתגלי תמן קדמא לכל אתר, ומתמן יתער קרבין לכל עלמא וכו'.

ויתגלי לכתר משיח, ויתכששון לגביה עמין סגיאין, ויתער קרבין בכל עלמא. וביהוה זמנא יתער קודשא בריך הוא גבורתיה לכל עמין דעלמא, ומלכא משיחא יתידע בכל עלמא, וכל מלכין דעלמא יתעורו לאתחברא לאתחברא ביה. וכמה מפריצי יהודאין, יתחפכו לאהדרא לגבייהו, וייתון עמוהו, לאתחברא קרבא על מלכא משיחא. דרין יתחשך כל עלמא חמש עשרה יומין, וסגיאין מעמא דישׂראל יהון מתין ביהוה חשוכא, ועל דא כתיב (ישעי' ס, ב) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים.

קפח

ישוב קושיית האבות על בנים (חלק א)

אבל לי נראה דאין זה קושיא כלל. [א] חרא דכבר היתה כזאת במשך הדורות, וכגון דתן ואבירים שמתחילה נשארו במצרים, ויצאו משם אח"כ עם פרעה כשיצא ללחום נגד ישראל, קודם קריעת ים סוף, ועם כל זה היו אחר כך מקוראי העדה, והיו הראשים בעדת קרח, שאחריהם נמשכו כל העדה

אָבער דער אָמת, איך ווייס נישט מה זי קושית לה.

[והלוא] ס'שטייט אַרויס [אויפן פסוק] וְאָמַר פֶּרְעָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ (כשלח יד, ג), [זא] דתן ואבירים זענען געבליבן [במצרים, עם פרעה]. ווען [אלע] אידן זענען אַרויס פון מצרים, מיט משה ואהרן, איז דתן ואבירים געבליבן אין מצרים, מיט פרעה'ן.

שטייט אין תרגום יונתן [דאָרטן], וְאָמַר פֶּרְעָה 'לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל', [וְאָמַר פֶּרְעָה] 'לְדִתְן וְלְאַבִּירִם' [בני ישראל] דְּמִשְׁתִּירוֹן בְּמִצְרַיִם.

אידן זענען געגאנגען מיט משה ואהרן, אַרויסגעגאנגען ביי יציאת מצרים, און זיי [דתן ואבירים] זענען געבליבן דאָרטן.

קפט

און ווען זענען זיי געגאנגען [ארויס פון מצרים]?

ווען פרעה איז געגאנגען לוחם זיין מיט אידן [קודם קריעת ים סוף], זענען זיי מיטגעגאנגען!

קצ

און דערנאָכדעם האָבן זיי געשפילט אַ גרויסע ראָלע אין פֿלל יִשְׂרָאֵל. אַז זיי האָבן געקאָנט מיט זיך פאַרפאַפּן דעם פֿלל יִשְׂרָאֵל, [און] קרח האָט צוגענומען צו זיך דָּתֵן וְאַבִּירִים [ויקהל עליהם קרח את כל העדה].

אַזאַ מאָדע געשטעל זענען זיי געווען.

ווען זיי זענען געווען צווישן אידן, האָבן זיי פאַרפאַפט [כאילו הם גדולי ישראל], זענען זיי אויך געווען מִיִּשְׂרָאֵל.

קצא

ס'שטייט אין מדרש'י ביי קרח'ן, און בן פֿלֵת, זי [אשתו] האָט אים מַצִּיל געווען. זי האָט זיך געשטעלט מיט די האָר [בפני הפתח], האָט זי געוואוסט אַז די חברה וועלן נישט אַריינגיין [אין אַזאַ הויז].

טאַקע [אפילו דין] עֲדַת קֶרַח, [אַבער] דאָרטן וואו ס'איז דאָ אַן אשה מיט אייגענע אָפענע האָר, זענען זיי נישט אַריינגעגאנגען. זעט מען דאָך אַז זיי זענען געווען אַזעלכע זִהָרִים.

און פֿלוצים איז 'דָּתֵן וְאַבִּירִים' געוואָרן אַ גאַנצער מַנְהִיג? [והיה להם השפעה עליהם].

לה ועיין כל הענין בעל הגאולה ועה"ת (סימן סא-סא).

לו בתנחומא קרח (סימן י) ובבמדבר רבה (יח, כ): אמר רב, און בן פלֵת אשתו הצילתו. אמרה ליה מה לך בהדי פלוגתיה, אי אהרן כהנא רבא, אַתְּ תלמידא, אי קרח כהנא רבה, אַתְּ תלמידא. אמר לה [כן הוא בדפוסים הקודמים, אלא דיש שהגיהו על פי הגמרא להוסיף בינתיים "מה אעביד הוא" בעצה ואשתבעית בהדייהו, אמרה ליה"] ידענא כוליה כנישתא קדישא, דכתיב ביה (קרח טז, ג) כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קְדָשִׁים. מה עבדת, אשקיתיה חמרא וארוויתיה, ואגניתיה בערסא, והוה יתבא אבבא היא וברתה, וסתר א למזייה. כל מאן דאתא בשביל און בעלה, כיון דחזייה חדר. אדהכי והכי אבליעניהו [לעדת קרח, ובעלה ניצול]. היינו דכתיב (משלי יד, א) חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה, זו אשתו של און, וְאֵלֶּת בִּידֶיהָ תִּתְּרָסְנָה (שם), זו אשתו של קרח. וכן הוא בגמרא סנהדרין (קטז, א): וכמו שמזכיר רבינו בס"ג קרח תשכ"ז (לשון קדשו ד"ח, אות ה), ושם העתקנו לשון הגמרא.

[וכתיב] וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה אֶל דָּתָן וְאַבְיָרִים (קרח טז, כה), ער [משה רבינו] איז געגאנגען צו זיילי, לפי שהם היו הראשים במחלוקת זה, וכל העדה נמשכו אחריהם].^ל

[אלא מסתמא אף דתן ואבירים היו מראים את עצמם כמדקדקים בכל המצות, ובאופן זה עלתה בידם להטעות את ישראל (על הגאולה ועה"ת סימן סא)].

קצב

[ווי] דער דברי חיים האָט אַמאָל געזאָגט:
מ'זאָל נישט מיינען אַז דָּתָן וְאַבְיָרִים זענען געווען גלוחים.
דָּתָן וְאַבְיָרִים זענען געגאנגען אין ווייסע בעקיטשעס!
אַזוי האָט ער געזאָגט.^{לט}

קצג

[ווייל] אַז נישט, קאָן מען נישט פאַרפאַפּן אידן אַזוי סתם, [ובפרט אין] אַ דור דעָה.
[נאָר] זיי זענען געווען אַזאַ 'געשטעל'.

[און פונקטליך] אויף וואָס פאַר אַן אופֿן, דאָס איז נישט אַזוי מבוואָר [כל כך].

קצד

אַבער [על כל פנים] ס'איז דאָ אייביג [בכל הדורות, היו רשעי ישראל שסבלו מהם].

(ההמשך באות קצו)

קצה

- [והגם כי] קרח איז [טאַקע] געווען גרויס, אַ פֿעל רוח הקדש, אַבער דָּתָן וְאַבְיָרִים זענען געווען רשעים טאַקע.

אַזוי ווי דער אור החיים הקדוש מאַכט אַ חילוק^מ, אויף אים [קרח] שטייט (שמואל א'

ב. ו) [ה' מְמִית וּמַחְיֶה] מוֹרִיד שְׁאוּל וַיַּעַל^נ [שיעמדו לתחייה], און זיי [דתן ואבירים, איז] אַבְדָּה תְּקוּנָתָן. -

^{לו} ופירר רש"י: כסבור שישאו לו פנים, ולא עשו. - ובפסוק וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלֵאבִירִים וגו' (קרח, שם יב), פירש רש"י: מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום.

^{לז} וכתב הרמב"ן ז"ל (קרח טז, יב) על הפסוק וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלֵאבִירִים וגו', ויתכן שהיו דתן ואבירים נשיאי עדה חשובים מאון בן פלת, ואם היו הם מתרצים אליו היה און הולך אחר עצתם, ועל כן שלח משה אחריהם וכו'. ולהלן כתיב (שם, כה) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבְיָרִים וגו', שהם היו ראשי החולקים. ואיך עלתה בידם להטעות את הדור דעה. (על הגאולה ועה"ת סימן סא).

^{לט} ועיין בדברי יואל פרשת נח (עמוד קעה), ועוד בכ"מ. [והוא כנראה ממה ששמע רבינו מאביו ששמע כן מהדברי חיים].

^מ באור החיים הק' (קרח טז א-טו): ודע שיש מחלוקת רבותינו ז"ל (סנהדרין קט:): בקרח ועדתו, אם יש להם חלק לעולם הבא. למאן דאמר אין לו חלק לעולם הבא, גם שורשו ביעקב נמק, והוא מה ששאל השואל (שם) ולחשוב בן יעקב, ודקדק לומר שעקב עצמו לגיהנם, פירוש לא נתלווה לבד שהוא לזמן מועט, אלא עד סוף העולם, והוא מה שרמז במאמר שעקב עצמו, לשון סוף ותכלית כעקבים שהם סוף תכונת האדם, ורבותינו ז"ל ישתמשו בלשון זה, כאומרים (סוטה מט:): בעקבות משיחא וכו'. ויתירן (בסנהדרין שם): לפי שהתפלל על עצמו וכו', פירוש לעולם שכן הוא, אלא שה' עשה נחת רוח ליעקב שהתפלל וכו'. או אפשר שסובר שיש לו חלק לעולם הבא, וזו היתה תפלתו של יעקב, שלא יגיע כח החטא עד עיקר השורש שביעקב, ולא ינתק חבל הכסף מעיקרו, ויש תקוה לאחריתם. והוא מאמר התנא (שם) עליהם אמר הכתוב מוֹרִיד שְׁאוּל וַיַּעַל^נ, וראיתי לדקדק אומרו וַיַּעַל^נ, ולא אמר וַיַּעֲלֶה, כשיעור שאמר [הכתוב שם] בסמוך ה' ממית ומחיה, וכמו כן אמר אחר כך (שם) ה' מוריש ומעשיר. אכן נתכוון לומר דברי התנא עצמו שעל עדת קרח הוא מדבר, לזה אמר וַיַּעַל, פירוש כבר העלה אותם קודם שהורידם, שהרי קדמה תפלת יעקב לירידתם, ומאז נכתבו בספר העליה.

ועוד שם (א, טו) בענין דתן ואבירים, לאחר שהאריך שעליהם אמר משה אל תִּפֶּן אֶל מִנְּחָתָם, מסיים וז"ל: ואין זה אלא לצד היותם חלק רע גמור, וטבע הרע לשנוא הטוב שְׂנֵאָה עוֹה טבעית בלא סיבה [ולכן לא נתרוצו למשה], מעתה כל כיצא בזה מצוה לעקרו, ולהפקיע זכותו, לבל יפֿוֹ ה' למנחתם, כי בְּאֶבֶד רְשָׁעִים רָגָה (משלי יא

קצו

וכן מצינו ענין הבריונים שבזמן החורבן. וענין המתיוונים שבימי החשמונאים, שלחמו עם היוונים נגד בני ישראל ס'איז אייביג געווען [רשעים כאלו].

[וכגון] **ביים חורבן** [בית שני] איז געווען **די בריונים**^{מא}, **ביי די רומיים** [שהם לחמו נגד החכמים, וסבלו ישראל מהם].

[און] **ביים גס חנופה ברענגט דער יוסיפון**^{מב} **אז די פריצים** [שבישראל שהם המתיוונים] **זענען מיטגעגאנגען מיט די יינים** [ללחום נגד החשמונאים ובני ישראל הכשרים].

דאס איז גארנישט [אזא תמיהה].

ס'איז געווען אזא חברה.

קצו

ישוב קושיית האבות על בנים (חלק ב)

[ב] ועוד, דמבאר בתשובת הרשב"א כי המונים וכופרים אינם מורע ישראל, ואף לא מזרע האומות. והכוונה על שורש נשמתם. ועם כל זה מצד גופם נחשבו מישראל, כיון שנולדו בגופם אצל ישראל. ואם כן מן אנשים כאלו מיירי גם הוזהר

[ועוד] **וואס ברויך מען מער** [ביאור לדברי הוזהר, מהא דלהלן].

איך ברענג דאך דאס אין ויואל משה^{מג}, **ס'שטייט גאר א תשובת הרשב"א**.

דער רשב"א, **פון די גדולי הראשונים**, **גיט א שטעל אראפ א תשובה** – **דארטן** [ביואל משה] **צייכט איך אן די תשובה** (סימן תיד), **אין** [מהדורא] **קמא**^{מז}, – **זאגט ער**, **די וואס**

י. וסובר אני כי האנשים הרשעים האלה אינם בכלל עדת קרח שנאמר עליהם מוֹרֵיד שְׂאוֹל יִנְעַל, שאלו 'אבדה וקוּתם', שכולן ענף הקליפה, כן יאבדו כָּל אוֹיְבֵי ה'.

^{מא} וכמבואר בגמרא גיטין (טו).

^{מב} עיין באורך ביוסיפון פרק יח-כ. והוא קורא אותם שם בשם פריצים.

^{מג} בשו"ת הרשב"א חלק א' (סימן תיד): על מה שמקצת אנשי הארץ הלזו מתמידים ושוקדים על ספרי היונים ומחברים ספרים בתורה ודורשים בהם הגדות של דופי וכו'. חלילה לך כי על זה גדלה הזעקה את פני ה', שהמתמיד בהם עושה אותם עיקר ועוקר תורת ה' וכו', כי באמת המתמיד בהם מן החרב אשר בידם לא נשמר, וישים מל למתוק ומתוק למר, כי הדברים מושכים את הלב בעבותות אהבה, וסופם כסופה, מעורר על תורת אמת מסה ומריבה, לפי שכל דבריהם בנויין על הטבע, ובני אדם אשר בעפר יסודם ימשכם הטבע בחוט הסרבול, ובלבם על התורה יחבל, ויצר' סמוך על דבריהם את 'יוצרו' רב וכו'. ואשר הספרים ההם נושרים מחיקו, ושם בזה כל ימותיו חשקו, איך לא יגרע מתורת אמת חקו, באמת אי אפשר להתקבץ שני הפכים ביחד בזמן אחד וכו'.

גם שמעתי גם ראיתי את הלחץ אשר הם לוחצים ונחלצים כנגד התורה וחכמיה, וכמעט עוקרין כל תחומיה. ומי מהם ימלט את נפשו וכו'. ולנו ללמוד ולירא ממה שאמרו (סנהדרין ק:) על [ספר] בן סירא, שעם היות בו קצת דברים נאים עד שהביאום חכמינו בגמרא, ופעמים יכנום בשם מקרא (ב"ק צב: תוד"ה משולש), ולפי שיש בו דברים בטלים אסרו להגות בו (סנהדרין שם), כל שכן באלה שגורמים לסור מאחרי ה', החוק אדם בלבם דברים כנגד התורה וידידי לא תבצעה, היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה וכו', וזה באמת הגורם הגדול להסיר אנשים המסודה מעל פניהם, ולחוק שוא ודבר כזב בספריהם, למרות עיני התורה השלימה וכו', על כן מקצתם לא הניחו מקרא שלא 'הפכוהו', ויאמרו הלא ממשל משלים הוא, ועשו לנו אברהם ושרה, חומר וצורה, ועקרו כל הגבולות, לפרש שנים עשר בני יעקב י"ב המזלות, ועמלק יצר הרע, ולוט השכל, ואשתו החומר, והוא שנאמר עליה שהיתה נציב מלח. ודעת אנשים אלו מהשם ומעבודתו נגרע, וחוזרים לסורם הרע, כי לא שמענו רק רע. האנשים האלה תיפח רוחם ותאכלם אש לא נפח, וצורם לבלות שאול, כי אין די בזכות אבות לגאול וכו'.

ואותם אנשים האנושים שאמרת, שמגלים פנים לדרוש בראש הצבור בבתי כנסות במעשה מרכבה, יגלו שמים עונם, על שדורשים דברי הבאי ומפרסמים ברכים שגעונם וכו', אך מן התימה, הצנועים איך ימשכו את ידיהם, מלהוכיח אותם על פניהם, שלא יקלו ראשם לדרוש ברכים דבר שובב מגדל לבב וכו'. ואשר חקק חקקי און ואמר עם הספר שאברהם ושרה הן חומר וצורה, לא תמלט נפשו מצרה, ואם חי הוא ימות בצרה כמבכירה, ואם מת לא תהא לו כפרה. ובאמת האיש ההוא העיד ונאמן על עצמו יותר ממאה עדים שאינו מזרעו של אברהם, ותפלתו לא ישמע קל, שאינו אפילו מזרעו של עשו וישמעאל רק מאותן שדין וליילין שנולדו מחוה

זענען כופרים אין די תורה און השם יתברך, מִזְרַע יִשְׂרָאֵל זענען זיי זיכער נישט, נאָר זיי זענען נישט מִזְרַע עֲפֹרִים אויך נישט, זיי זענען נִיטאַמאַל פון די אומות. [נאָר] זיי זענען – זאָגט ער – פון די וואָס אדם הראשון האָט געהאַט די שֵׁין דִּלְתָן אין די ק"ל שנים^מ, פון די זענען זיי. אַזוי זאָגט דער רשב"א.

קצח

אין ויואל משה שמועס איך [לבאר] וויאָזוי קען דאָס זיין^מ, [והלא] זיי זענען דאָך געבוירן ווי מענטשן. נאָר – האָב איך געזאָגט – דאָס מוז זיין [אַז] די 'נְשָׁמוֹת' [של]הם הוא משורש השידיין והקליפות, אַזוי מוז זיין [וכדלהלן באות רא].

קצט

וכען זה כתב הרמב"ם באגרת תימן, דכל מי שנטה מדרך הדת, אינו מזרע האנשים שעמדו על הר סיני א פֿלא, דער רמב"ם אַליין זאָגט אויך אין אגרת תימן^מ, די וואָס זענען געשטאַנען אויפן באָרג סיני [ועליהם נאמר וגם] בָּךְ 'אַמִּינוּ' לְעוֹלָם (יתרו יט, ט), איז דאָ אַ

ואדם הראשון, על כן תקללם בכל לשון, וכל ישראל נקיים וכו'. ובעל הכרם יכולה את קוציו, וישמח אברהם ביוצא חלציו.

^מ כמבואר בגמרא עירובין (יח:).

^מ וז"ל רבינו ביואל משה (ג, כז): ועיין בתשובת הרשב"א מהדורא קמא סימן תי"ד וכו', עיי"ש שהאריך. והנה מה שכתב הרשב"א ז"ל שאינם גם מזרע עכ"ם אלא שדין ורוחין וליין, אינו מובן לכאורה, שהלא אנו רואים שנולדו מזרע אנשים, ולפעמים גם מבתי הכשרים שבישראל, ונתפסו אחר כך למינות, והמה בדמות וצלם של שאר אנשים. ומבואר בגמרא עירובין (יח:): כל אותן השנים שהיה אדם הראשון בנידוי, הוליד רוחין ושדין וליין, שנאמר (בראשית ה, ג) וַיְהִי אָדָם שְׁלֵשִׁים וּמָאתָּ שָׁנָה וַיֻּלְד בְּדָמוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ, מכלל דעד האידנא לא בצלמו אוליד, ומסיק שכל משה"ל חזא לאונסיה, ופירש"י ז"ל שמוזה נעשה שדין ורוחין וליין מיני מזיקים. עכ"פ מבואר בזה שאין אלו בדמותם וצלמם של בני אדם, והיאך אפשר לומר כן על אלו שנולדו מאנשים מישראל, והמה בצלמם ובדמותם של שאר אנשים מישראל. וצריך לומר כוונתו על דרך שכתבו הרמ"ק והאר"י זלה"ה דמה שמברכין בכל יום ברכת שְׁלָא עֲשֵׂנִי גוי, דקאי על מה שלא נתחלף לו בלילה [עם] נשמת גוי או עבד ואשה, והביא זה המגן אברהם באו"ח סימן מ"ו (ס"ק י) גבי פלוגתא הפוסקים אם גר יכול לברך שְׁלָא עֲשֵׂנִי גוי, כיון שבתחלת ידיתו היה גוי, וסיים שם המגן אברהם דלפי מה שכתבו המקובלים שהברכות הללו מברכין על יציאת נשמתו בלילה שלא נדבק בו נשמת עכ"ם או עבד, אם כן גם גר יכול לברך כן, עיי"ש. ועיין בסידור הרמ"ק גבי ברכת שְׁלָא עֲשֵׂנִי גוי מה שכתב [בוה] באורך. ועל דרך זה יש לפרש כוונת הרשב"א ז"ל, שנשמת המינים נתחלף להם בשדין ורוחין וליין, אף שנשארו בגופם בצלמם ודמותם. וכן נראה מזהר הק' (בראשית כה), שחשב שם חמשה כתות בערב רב, ולא חשב בתוכם המינים והאפיקורסים, כי הערב רב הוא מנשמתם של אומות שנתערבו בישראל, על דרך שאמר הכתוב (בא יב, לח) וְגַם עָרַב רַב עִלָּה אִתָּם, אבל המינים והאפיקורסים אינם גם מהאומות שנתערבו, אלא משרדין וכו' כנו"ל. ועל כל פנים העיד הרשב"א ז"ל על גודל שפלותם ופחיתותם [של הכופרים] יותר מן האומות, והמתחבר עמהם, או לומד לשונם הטמא, מתדבק בכח טומאתם.

^מ באגרת תימן להרמב"ם (פרק ג): ואתם אַחֲנִינוּ, חזקו ואמצו והשענו על הפסוקים האלה האמיתים, ואל יבהילו אתכם השמדות אם תכפו אתכם, ואל יפחיד אתכם תוקף יד האויב עליהם וחלישת אומתנו. שכל הענין הזה אינו רק נסיון ובחינה, להראות אמונתכם וחבתכם בעולם, ושלא יחזיקו בדת האמת בעתות כאלו אלא החכמים יריא ה' מזרע יעקב הורע הטחור והנקי שנאמר עליהם (יואל ג, ה) ובשְׁפָרִידִים אֲשֶׁר ה' קרא, ביאר שהם יחידים, והם האנשים שעמדו אבותם על הר סיני ושמעו הדיבור מפי הגבורה ושלחו ידיהם ואמונתם לברית וקבלו על עצמם המעשה והקבלה ואמרו כל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע (שמות כד, ז), וחייבו דבר זה עליהם ועל הבאים אחריהם, שכן כתוב (נצבים נט, כח) לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם. וכובר הבטיחנו הבורא יתברך כאדם הנכנס ערב לחבירו, ודי לנו בערבותו, והודיענו שכל מי שעמד על הר סיני, שהם מאמינים בנבואות משה רבינו בכל מה שבא על ידו, הם ובניהם ובני בניהם עד עולם, שכן אמר הקב"ה יתברך (שמות ט, ט) הִנֵּה אֲנִי כָּא אֲלִיךָ בְּעַב הָעֵץ בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעַם דְּבִדְבָרִי עִמָּךְ וְגַם בָּךְ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם. לפיכך יש לדעת, שכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא, שאינו מזרע האנשים ההם. וכן אמרו רבותינו ז"ל (ע"י נדרים כ) על כל המסתפק בנבואה, לא עמדו 'אבותיו' על הר סיני. המקום יצילנו ויצילכם מן הספק, וירחק ממנו ומכם המושבות המביאות לידי ספק ולידי מכשול.

הבטחה אַז מ'בלייבט ביי דער אַמונה. [און אפילו] וויאזוי ס'טוט זיך, וויאזוי מ'וואַרפט זיך מיט 'מחשבות', אָבער מ'בלייבט ביי דער אַמונה'.
אָבער די וואָס זענען טאָקע אפיקורסים, זאָגט ער, בידוע שלא עמדו אבותיהם על הר סיני.
אַזוי זאָגט דער רמב"ם אין אגרת תימן.

ר

איז דאָך אויך [דער פֿשט] די זעלבע, [דכוונת הרמב"ם מצד שורש 'הנשמות', במה שכתב על אבותם] אַז זיי זענען נישט פון די וואָס זענען געשטאַנען אויפן באַרג סיני, זענען זיי נישט מזרע ישראל^מ.

רא

והכוונה על דרך המבואר בוזהר הק' בכמה מקומות ענין הערב רב המעורבים בישראל, שהם זרע עמלק, וביאור באור החמה דהכוונה על נשמות המגולגלים מזרע עמלק

איי וויאזוי.

דער אור החמה זאָגט אויף אַ פּלאַץ [בענין וואָס] דער זוהר הקדוש זאָגט דאָך [שערב רב המעורבים בישראל] זענען מזרע עמלק. [אין זוהר אידן] פיל [דערמיט], אויף כמה מקומות^{מח}.

[און] דער ילקוט ראובני ברענגט צי^{מט} [אויפן פסוק] תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עַמְלֶק, ברענגט ער צי דעם זוהר, אַז דאָס מיינט מען דאָס עַרְב רב וואָס זענען נתערב בישראל. זיי זענען עמלקים.

[און] דער אור החמה זאָגט אויף אַ פּלאַץ^י [אַז] מ'מיינט די נשמות [ששורש נשמתם משורש העמלקים, אבל לא הגופים, שהרי זיין] זענען דאָך געבוירן ביי אידן, [און] קאָן גאָר זיין אַמאָל ביי ערליכע אידן אין שטוב ווערן אויך געבוירן אַזעלכע נְשָׁמוֹת.

^{מז} אלא דיש חילוק בין דברי הרמב"ם והרשב"א, דהרמב"ם כתב על המינים שאינם מזרע ישראל ולא עמדו אבותם על הר סיני, והרשב"א כתב שאפילו מזרע האומות אינם, אלא מאותן שדין ולילין. (על הגאולה ועה"ת סימן סב).

^{מח} ומהם בוזהר הק' בראשית (דף כה). שהארין שם בענין ה' מינים שבערב רב, ואחד מהם הוא העמלקים. וכתב שם עוד וז"ל: ומשה בגין דבָּעָא לֹאֲעֵלָא גִיּוּרִין תַּחַת גִּדְפוֹי דְּשְׂכִינְתָּא, וְחָשִׁיב דִּהּוּ מֵאֲלִין דְּאֶתְבְּרִיאוּ בִּה' וְהָב בְּהוֹן אֶת ה' דְּאֶבְרָהִם, גְּרָמוּ לִיה' יְרִידָה, כִּמָּא דְּאֶת אֲמֵר (תשא לב, ז) לָךְ רַד כִּי שַׁחַת עַמֶּךָ, בְּגִין דְּלֹא קִבְּלִי לֵאֶת ה' בְּדַחֲלִי דִּיּוֹד וּבְרַחֲמֵי דֵה'. נְחִית אִיהִי מִדְּרָגְיָה דְּאִיהִי ו', וְאֶת ו' נְחַתַּת עֲמִיהָ בְּגִין דְּלֹא יִתְאֲבִיד בִּינִייהוּ, דְּעֵתִיד אִיהִי בְּרֹזָא דְּגִלְגּוּלָא לֵאחֲרָהָא בִּינִייהוּ בְּגִלְתָּא בִּין עַרְב רב, דְּאֶנוּן נִשְׁמַתִּיהוּ מִסְטָרָא דְּאֲלִין דְּאֶתְמַר בְּהוֹן (ישעי' נא, ו) כִּי שָׁמַיִם כְּעֵשֶׁן נִמְלָחוּ וְגו', וְאֲלִין אֶנוּן דְּלֹא בְּעָא נַח וְחַמִּי עֲלִייהוּ, וְאֶתְמַר בְּהוֹן (נח ז, כג) וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ, בְּגִין דִּהּוּ מֵאֲלִין דְּאֶתְמַר בְּהוֹן תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עַמְלֶק. וּמִשָּׁה לֹא אֶסְתַּמַּר מִנִּייהוּ וְאֶפִּיל ה' בִּינִייהוּ. וּבְגִין דָּא אִיהוּ לֹא יַעֲוֹל לֵאחֲרָהּ עַד דִּיתּוּב ה' לֵאחֲרָהּ וכו'. [וכן יש עוד הרבה מקומות בענין עַרְב רב המעורבים בישראל, בוזהר הק' (ח"ג רל: רפב). ובתיקוני זוהר (ק"ב. קיט: קמ. קמד.) ועוד].

^{מט} בילקוט ראובני סוף כי תצא (אות קפג): [תמחה את] זֵכֶר עַמְלֶק. אילין בכורי מצרים, ערב רב מעורבים בישראל, עלייהו אתמר תמחה את זֵכֶר עַמְלֶק, דלא ישתאר מנהון שריר ופליט, דאילין אינון ערוביאי מכל אומין, ואפילו מקינן, ומיד אתמחוון מן עמלא אַז הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם ה' (בראשית ד, כו). זוהר בראשית עמוד קסט. [ולפנינו הוא כן בתיקוני זוהר (ק"ט):].

² עיין באור החמה (לר"א אזולאי בעל חסד לאברהם) על זוהר הק' (משפטים קכ). שכתב בתוה"ו ז"ל: וכן "עוֹף הַשָּׁמַיִם" הם החיצונים נגדיים לו' קצוות עליונים, והם ערב רב, והם סוד 'נשמות' מלילי' שזורקם אפילו בישראל, והם רשעי ישראל הנוספים באומות וכו'. וענין עַמְלֶק ירצה כל אותם שלקו עם ה' על ידם, דהיינו עֶשֶׂן וַיִּשְׁמַעֲאֵל שהם ערוביאי בישא, שכולם נתערבו אלו באלו, וזרע עמלק נתערב בהם, דהיינו נשמות טמאות שלילי' וזורקת בהם, כדי להרע לישראל וללקות אותם, ויש רשעי ישראל שהם נחשבים מכללם, וז"ש (בוזהר שם) "וערוביאי בישא דישראל", שהם פריצי ישראל, מְהָרְסִיף דְּמִתְרַבֵּינָךְ מִמֶּךָ יֵצֵאוּ (ישעי' מט, יז), ואלו להם גם כן

די 'נַשְׁמוֹת' זענען מְגוֹלְגֵל פֿון זַרַע עֲמָלֶק.

רב

זעט אויס פֿון דעם, אַז זיי (הרמב"ם והרשב"א) האָבן געהאַלטן פֿון חֲכַמַת הַגְּלוּל.

רג

על כל פנים אַזוי שטייט, 'די' זענען נישט מְזַרַע יִשְׂרָאֵל [אווודאי נישט].
פֿון דעם איז נישטאַ וואָס צו שמועסן, דאָס איז אַ בירור גמור.

רד

[ומעתה אין לתמוה על דברי הזוהר הקדוש הנ"ל, שימצאו בישראל כאלו שילחמו נגד מלך המשיח ויעזרו לגוג. כי בודאי יהיו מאלו המינים והאפיקורסים, ומלכות המינות וחילותיו, שאינם מנשמת ישראל, אלא מנשמת עכו"ם ועמלק, כפי דברי הרמב"ם וזוהר הקדוש, או משדין ולילין לפי דברי הרשב"א ז"ל, ומצד הלידה דינם כישראל כיון שאבותיהם מישראל. ועליהם סובב כוונת הזוהר הקדוש, שיהיה מַצְחָם כְּנִחוּשֵׁת ללחום נגד ישראל ומלך המשיח ויעזרו לגוג, אבל יִושֵׁב בְּשָׂמִים יִשְׁחָק עליהם, כמו שאמר הכתוב (תהלים ב, ד) על גוג וחיילותיו. (על הגאולה ועה"ת סימן סב).]

רה

ישוב קושיית האבות על בני (חלק ג)

[ג] ועוד, כי כבר רואין כן בחוש בכת הציונים הכופרים, שהם לוחמים גם עתה נגד ה' ותורתו, ולהעביר את ישראל מן הדת נאָר עקסטרעדעם מ'זעט טאַקע כְּחוּשׁ [שהם לוחמים כבר גם עתה נגד הקב"ה ותורתו] (וכדלקמן באות רי).]

רו

והוא מכלל מלחמת גוג ומגוג, שאמרו במדרש תהלים, שהם יאמרו שומים היו הראשונים שהעקיפו עצה על ישראל ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים. ואנו בתחלה נודונו לפמרונו, ואחר כך אנו חוזרים על ישראל [ווי] דער מדרש זאָגט דאָך, אין מדרש תהלים²¹, און אין מדרש רבה אויף מגילת אסתר²² [בפסוק] וַיִּקְרָאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ [אסתר ג, יב]. ס'איז ידוע דער מדרש.

נשמת ערב רב וכו'. ומפני שבחטא אדם הראשון נתלבשה תבואה בד' קליפות וכו' יתלוו לנשמות הקדשות נשמות רעות מאלו הקליפות, והם רשעי ישראל וחסאייהם, ולכן צריכים גלות. לצרף ולכלב ולברר אוכל מתוך פסולות, שמצטרפות הנשמות, דהיינו "עד שיתברר אוכל" דקאמר (בזוהר שם) "דהיינו ערב רב" ערוביאי בישא, הם 'נשמות' רשעים פריצי ישראל המתערבים בהם.

²¹ במדרש תהלים (פרק ב): [וַיִּתְּצֵבּוּ מַלְכֵי אֲרָץ וְרוֹנִים נֹסְדוּ יְחָד] עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ (תהלים ב, ב). מְשִׁל לגבור שהיה במדינה, וכשהיו הגייסות באות לאותה מדינה היו יראים מאותו גבור, ואומרים מה נעשה, בוא ונהרג אותו גבור ואחר כך נודווג למדינה. כך אלו. ○ אמר רבי ברכיה בשם ר' לוי, אורורים הם הרשעים שהם מקיימים עצה על ישראל, וכל אחד ואחד אומר עצתי יפה מעצתך. עֲשׂוֹ אָמַר, שוטה היה קִין שהרג הבל בחיי אביו, ולא היה יודע שאביו פרה ורבה. אני איני עושה כן, אלא יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִי [ואהרנה את יַעֲקֹב אֲחִי] (תולדות כו, מא). פרעה אמר, שוטה היה עֲשׂוֹ שאמר כן, ולא היה יודע שאחיו פרה ורבה בחיי אביו. אני איני עושה כן, אלא עד דיהון דקיקין תחות כורסייא דאימהון, אנא מחינא להון. הדא הוא דכתיב (שמות א, כב) כָּל הֶבֶן הַיָּלֹד הַיָּאֲהָה תִשְׁלִיכֶהוּ. הָמָן הרשע אמר, פרעה היה שוטה שאמר כן, ולא היה יודע שהבנות נישאות לאנשים, והן פרות ורבות. אני איני עושה כן, אלא לְהַשְׁמִיד לְהָרֵג וּלְאַבֵּד וגו' [מנער ועד זָקֵן טַף וְנָשִׁים] (אסתר ג, יג). ○ גוג ומגוג עתידין לימר כן, שוטים היו הראשונים שמעקיפין עצה על ישראל ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים. אני איני עושה כן, אלא בתחלה אני מזדווג לפטרונן ואחר כך אני חוזר על ישראל. הדא הוא דכתיב על ה' ועל משיחו. והקב"ה אומר להם, גוג ומגוג, לי אתם באים להזדווג? כמה גדודים יש לִפְנֵי, וכמה רשפים וברקים ולפידים, ואני יוצא עמך במלחמה, שנאמר (ישעי' מב, יג) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה. מה כתיב שם, וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ (זכריה יד, ט).

²² באסתר רבה (ז, כג): אמר רבי לוי, אורורים הם הרשעים שהם מתעסקים בעצה רעה על ישראל וכל אחד ואחד מהם יועץ לפי דרכו ואומר עצתי טובה מעצתך. עֲשׂוֹ אמר שוטה היה קִין וכו' [וכדלעיל במדרש תהלים]. פְּרַעַה אמר שוטה היה עֲשׂוֹ וכו'. הָמָן אמר פרעה שוטה היה וכו' [וכדלעיל שם]. ○ ואף גוג ומגוג לעתיד לבא עתיד לימר, שוטים היו ראשונים שהיו מתעסקין בעצות עם מלכיהם על ישראל, ולא היו יודעין שיש להם פטרון

הייבט ער אָן אויסצורעכענען [אוררים הם הרשעים שהם מתעסקים בעצה רעה על ישראל, און], אַלע זענען קלוגער אַלץ [נדל אחד מהם יועץ לפי דרכו ואומר עצתי טובה מעצתך].
[כי עשו אמר] שוטה היה קין, ער האָט נישט גוט געטון [שהרג את אחיו בחיי אביו ושוב הוליד עוד], ער רעכנט אַלץ [מה שאומר כל רשע על קודמיו, כי] יענער איז געווען אַ שוטה.
[והמן אמר, שוטה היה] פֿרעה, ער האָט איבערגעלאָזט די נַקבות.
און יעדער רעכנט אַלץ וואָס מ'האָט נישט גוט געטון [הרשעים שלפניו].
[און] דער לעצטער וועט זיין גוג ומגוג, [און] ער וועט זאָגן זיי זענען געווען שוטים די פריערדיגע, זיי ווייסן נישט אַז אידן האָבן אַ פטרון? אזוויגן לפטרונם של ישראל, און דערנאָכדעם וועל איך מיך נעמען צו זיי.

רז

וכתב ביפה ענף על דברי המדרש תהלים, דמקשים העולם, וכי הם נואלו לחשוב להלחם בה', והלא הכל יודעים כבודו וגדלו. ומתריך שם, דכוונת גוג ומגוג להפסיק הדביקות של הקב"ה יתברך עם ישראל, על ידי שיפריעום מהתורה ואמונה, ובוזה הם נלחמים עם ה'.

פרעגט דער יפה ענף²² – דער יפה ענף פונעם [בעל] יפה תואר, איז דאָ דאָרטן [על המדרש] אויף מגילת אסתר, – ס'איז דאָך עפעס נישט צו פאַרשטיין.
ס'איז [דאָך] מִבְּהִיל הָרַעיוֹן, [דהאיך יעלה בדעתם לומר] אזוויגן לפטרונם.
[והלא] ממה נפשך, [אויב] ווייסן זיי אַז ס'איז דאָ אַ פטרון, ווי קען מען זיך עפעס שלאָגן חס ושלום [עם הקב"ה].
מ'קאָן דאָך דאָס נישט פאַרשטיין, [דעם] אזוויגן לפטרונם.

רח

זאָגט ער, דער פֿשט איז:
זיי ווייסן ס'איז דאָ אַ פטרון [שהוא שומרם ומצילם, ולכן] וועלן זיי זען אַראָפּפירן אידן [מאמונת ה']²³, אַז זיי זאָלן זיך נישט אַנקערן²⁴ מיט'ן פטרון.

בשמים. אני איני עושה כן, אלא הריני מזדווג עם פטרונן תחלה ואחר כך אני מזדווג להם, הדא הוא דכתיב יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. אמר לו הקב"ה, רשע, לי אתה בא להזדווג? כמה גדודים יש לפני, כמה ברקים כמה רעמים, כההיא דכתיב (שמואל א', ז') וַיֵּצֵא ה' בְּקוֹל גְּדוֹל, וכמה שרפים וכמה מלאכים, אלא גבורתי תצא ונלחמת עמך, הדא הוא דכתיב (זכריה יג, ד') וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם כִּי־וָיִן הָלַחְמוּ בְּיוֹם קָרֵב, וכתיב ה' פִּגְמוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָה וגו'. מה כתיב תמן, וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ.

²² ביפה ענף (על אסתר רבה שם): מזדווג עם פטרונם תחלה. מקשים העולם, וכי נואלו לחשוב להלחם בהשי"ת, והלא הכל יודעים כבודו וגדלו, כאומרו (מלאכי א, יא) ממזרח שמש ועד מבואר גדול שמי בגוים. ◦ ושמעתי אומרים שכוונתם להדבק בהשי"ת על ידי קרבות וצומות וכיוצא, כדי שניח אהבת ה' לישראל ויעזרם, ומזדווג לשון זווג ודבוק. וה' ירחם, דאהבת ישראל שסבלו כמה צרות עדיפא ליה. וזה שיבוש הלשון, דלשון הזדווגות בלשון ז"ל [הוא] עריכת מלחמה וכו'. ומדקאמר לקמן כמה ברקים לפני וכו', מבואר שרצה לומר שאינו צריך להלחם בעצמו, כמו שגוג מבקש להלחם בו. ◦ ואולם הנראה לי, שכוונת גוג ומגוג להפסיק הדביקות אשר לו יתברך עם ישראל, על ידי שיפריעום ממעשי המצות, ובוזה הם נלחמים עם ה', למרות במצותיו. וכמו שכתב בספרי גבי קומה ה' וַיֵּצֵא אֶת־יִשְׂרָאֵל (בהעלותך י, לה), שאויבי ישראל הם אויבי ה'. וזהו שנאמר שם [בתהלים ב] נִתְּקָה אֶת־מוֹסְרוֹתַיִם, דהיינו תפילין וכו', כדאיתא בשוחר טוב (מדרש תהלים שם, עיי"ש באורך). ולזה יצא ה' בעצמו וילחם, מאחר שעיקר המלחמה עמו. וכזה פירש בעל נורא תהלות במזמור ב'. וכזה היה ענין אָחוּ שאמר אם אין גדיים אין תיישים (בראשית רבה מג, ג. ותחומא שמיני ט) וכו'.

ומה כתיב תמן [והיה ה' מלך] וכו'. הזכיר זה, לומר שתכלית המלחמה, לעשות היפוך כוונתם שרצו לסלק מלכות ה' מן הארץ, והוא הפך הדבוק האלקי וביטול מצותיו, כנזכר.

²³ פירוש: שלא יהיה להם שייכות ח"ו.

[אז] זיי האָבן אַ פטרון, מוז איך זיי 'אַפרייסן' מ'פטרונם, [דורך] אַפרייסן זיי פון דער אַמונה, אַפרייסן פון תורה ומצוות, [און מיט דעם] וועל איך מזדווג זיין לפטרונם, אז זיי זאָלן אוועק [פון אים ח"ו], זיי זאָלן נישט האָבן קיין פטרון. אזוי זאָגט ער, [אז] דאָס מיינט מען [מיט דעם] אזדווג לפטרונם.

רט

וכן מפרש בביאור הרא"ם על מדרש תהלים, בשם מהר"י מינץ, בנו של מהר"ם פאדווא

און אזוי אין די הגהות (ביאור הרא"ם) אויפ'ן מדרש תהלים, ברענגט ער צי"ה פונעם מהר"ם פדווא'ס זון¹¹ אויך די זעלבע, אויך דעם זעלבן פֿשט, [אז] דאָס איז דער פֿשט [פון] אזדווג לפטרונם¹².

רי

וכל זאת אנו רואין בחוש, האך שבת הציונים עוסקים בדבר זה, והם כבר התחילו מלחמה זו של גוג ומגוג

נו דאָס זעט מען דאָך [בחוש, אז] דאָס איז 'זייער' אַרבעט [של הציונים, להעביר את סהי ישראל מן התורה והאמונה ח"ו].

זיי זענען [אין] 'פאַר-אַרבייטונג'¹³ פאַר מלחמת גוג ומגוג, [אז] זיי זאָלן אַפרייסן אידן מפטרונם.

אוי ! דאָס זעט מען דאָך בְּחוּשׁ !

'דאָס' איז זייער אַרבעט !¹⁴

ריא

[און] פאַרדעם איז דער גאַנצער נִיתוּחִי מִתִּים¹⁵.

און די אַלע גְּזֵרוֹת [נגד הדת].

¹¹ בביאור הרא"ם על מדרש תהלים (מזמור ב, אות יג): אני מזדווג לפטרונן. הדבר קשה להולמו. וראיתי בזה כוונה נאותה לזקני הגאון רבי שמואל יהודה מינץ, בן הגאון מוהר"ם פאדווי, בספרו י"ב דרשות (הנקרא גם דרשות מהר"י מינץ), כי כוונתן היה לבטל את ישראל מתורה ומצוות, והיינו שזידווג לפטרונן, כי כאשר חס ושלום יחטאו, אזי אין הקב"ה בתוכן, ויכול חס ושלום לעשות עם ישראל מה שירצה. ודברי פי חכם חן.
¹² הוא הגאון מהר"י מינץ זצ"ל.

¹³ ועיין עוד בזה בס"ג בהעלותך תש"כ, שמות תשכ"א, תזריע מצורע תשכ"א, וסעודת פורים תש"כ. ועיין עוד בס"ג כי תצא תשכ"ז מה שחזר רבינו על דבריו כאן, והועתק לשונו שם להלן (בהערה סו).

¹⁴ מלשון 'אַרבעטן פאַראויס'. שהם עושים הכנה למלחמת גוג ומגוג שעיקרו יתקיים בעת התגלות משיח צדקנו, והם כבר התחילו אותה המלחמה, שעליה אמר הכתוב (תהלים ב, א-ב) לְמָה רָגַשׁוּ גּוֹיִם וְגוֹ' נִנְתָּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵימּוֹ וְגוֹ', שהוא הענין לנתק ח"ו את ישראל מפטרונם.

¹⁵ כי הרשעים האלה עושים הכנה למלחמת גוג ומגוג, וכבר התחילו ועשו פעולות שונות לנתק את ישראל מפטרונם, ולהדיח אותם מתורה ומצוות. • ולפעולה זו המה מסוגלים יותר מכל האומות, וכמו שפירש רש"י ז"ל בפרשת בחקותי על הפסוק (כו, יז) וְיָדוּ בָכֶם שְׂנְאֵיכֶם, שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם וכו', שאומות העולם אינם מבקשים אלא מה שבגלוי וכו', אבל אלו שהם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, ע"ל. 'דהמטמוניות' המה לבבות בני ישראל, ויחפשו אחר זה, לנתקם מפטרונם ולעקור כל זיק ושורש האמונה מלבבות בני ישראל. וזה כל פעולותיהם לעשות הכנה למלחמת גוג ומגוג.

ומעתה אין תימה, שכדאי להשטן לעשות כל אותות ומופתים שבעולם, וגם הצלה והצלחה בצורות שונות ומשונות, כי כל זה הוא הכנה למלחמת גוג ומגוג, וליתן כח ועזו למלכות הרשעה שיוכלו להזדווג לפטרונן של ישראל כבחינה הנ"ל.

ואפשר למצוא רמז במה שאמר הכתוב (תהלים ב, ד) על גוג ומגוג וחיילותיו יושב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחָק ה' יִלְעַג לָמוֹ. וצריך ביאור דמה ענין שחוק לכאן. ואפשר [דהכוונה] דהשי"ת יִרְבֶּה להם גדולה ושחוק בעולם הזה, כדי להגדיל כבוד שמים במפלתן. (כל זה מלשון על הגאולה וזה"ת סימן גס).

¹⁶ שהם מתעקשים על זה כל כך, יען כי הם רוצים לקרר האמונה בהשאת הנפש ובתחיית המתים.

[און] בעוונתו הרבים זיי ציען אויף דורות [עם חינוך של מינות ואפיקורסות, עדי כדי כך
כ] ס'קאָן זיין [היינט] אַ דערוואַקסענער [שאַינו יודע מיהדות כלל].

ריב

[ווי] ס'האָט מיר דערציילט אַ איד, וואָס ער איז געווען 'דערביי' אין בית המדרש.
ער האָט געהאַט אַ קרוב אַרויסגעקומען [מארץ ישראל] קיין אַמעריקע, [און] ער איז
געווען אין בית המדרש, האָט מען אַרויסגענומען אַ ספר תורה האָט ער געפרעגט
וואָס איז דאָס? ער האָט דאָס נאָכנישט געזען!
ער האָט גאַרנישט געוואוסט אַז ס'איז דאָ אַזאָ מיין [זאך] אויף דער וועלט וואָס
הייסט 'ספר תורה'!

אַזוי ווייט איז דער שפּחת התורה, בעוונתו הרבים.

(המשך וסיום הענין בישוב קושית האבות על בנים, באות רכב)

ריג

ענין דברי הרמב"ן בפרשתו, בבאיור הפסוק וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה
ווי דער רמב"ן אין די וואָכעדיגע סדרה^א קלערט אַריין, וויאָזוי קאָן זיין שפּחת
התורה בשגגה.

ברענגט ער, אַזוי ווי ס'איז געווען ביי די מלכי [ישראל] הרשעים כגון ירבעם, שבימים
שכחו רוב העם התורה והמצות לגמרי].

[ובאמת] ס'איז אַביסל שווער [נאָך אַלץ], ווי קאָן דאָס זיין. [והלא] ביי ירבעם איז דאָך
נישט געווען אינגאַנצן [שכחת התורה].

[נאָר] אפשר מיינט ער [אַז] נאָר אין דעם פּרָט, [ששגג באיזה פרט]. -

ריד

דער רמב"ן [איז אויפן פסוק] וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ [אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה].

^א ברמב"ן (טו, כב): וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה. הפרשה הזו סתומה במשמעה, ויטעו בה בעלי
הפשט (עיינ באבן עזרא) לומר שהוא קרבן על מי שלא עשה מה שצוה לעשות [במצות עשה], והוא שוגג. ודבריהם
דברי רוח, שאם כן יהיה חיוב קרבן בכל מצות עשה שבתורה כשלא קיים את כולם ושגג באחת מהם וכו'
[ועיי"ש ערך]. אבל טעמו, שתשגו ולא תעשו מה שצוה ה', אבל תעשו הפכו. או יאמר שתשגו ולא תעשו מצותי
במה שהזהיר אתכם שלא לעשות, כי המניעות בלא תעשה יקראו מצות, כמו שאמר (ויקרא ד, ב) כִּי תִחַטָּא בְּשִׁגְגָה
מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ. והנה חיוב הקרבן הזה בשגגת העדה משונה מן הקרבן האמור בפרשת ויקרא,
כי שם חיוב להביא פר לחטאת, וכאן פר לעולה ושעיר לחטאת, ועל כן הוצרכו רבותינו (הוריות ח.) לומר שזה
הקרבן על שגגת עבודה זרה.

ולשון הכתוב שלא נוציא אותו מפשוטו ומשמעו, יאמר וְכִי תִשְׁגּוּ מכל המצות ותעברו על כל מה שצוה ה'
לכם ביד משה, שלא תעשו דבר מכל מה שצוה אתכם תקריבו הקרבן הזה, ולכן לא הזכיר בכאן כאשר יאמר
בקרבנות החטא 'אחת' מכל מצות ה'. והנה זה כפי משמעו הוא קרבן מומר לכל התורה בשוגג. כגון ההולך
ונדבק לאחת מן האומות לעשות כהם, ולא ירצה להיות בכלל ישראל כלל. ויהיה כל זה בשוגג, כגון שיהיה
'ביחוד' תינוק שנשבה לבין האומות, 'ובקהל' כגון שיחשבו שכבר עבר זמן התורה ולא היתה לדורות עולם. או
שיאמרו כמו שזכר בספרי (שלח פסקא קטו) מפני מה אמר המקום, לא שנעשה ונטול שכר, אנו לא עושים ולא
נוטלין שכר, כענין שהיו ישראל אומרים ושואלים את יחזקאל, שנאמר (יחזקאל כ, א) בָּאוּ אֲנָשִׁים מִזִּמְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּשָּׁבוּ לִפְנֵי, אמרו לו רבינו יחזקאל הרי עבד שמכרו רבו לא יצא מרשותו וכו' (סנהדרין קה.). או שישכחו את
התורה, וכבר אירע לנו כן בעונותינו בימי מלכי ישראל הרשעים, כגון ירבעם, ששכחו רוב העם התורה והמצות
לגמרי, וכאשר בא בספר עזרא באנשי בית שני. וזהו שמוש לשון הכתוב, שהשגגה הזאת הנזכרת כאן היא
בתורה ובמצות בכללן. ועל כן ייחדו להם רבותינו מצוה אחת שבשגגתה יצא מכלל ישראל ומכל המצוה בהם,
והיא עבודה זרה. ויהיה שיעור הכתוב, וכי תשגו ללכת אחרי אלהים אחרים, וְלֹא תַעֲשׂוּ דבר מכל מצוה ה', כי
המודה באלוה זולתו כבר הוא בטל אצלו כל מה שצוה השם הנכבד, בין במצות עשה בין במצות לא תעשה,
שאם יש אלוה זולתו, יראתו ומצותיו וכל החיוב בהם אינו כלום.

איך וויל נישט דאָ מאַרץ זיין.
[אַבער] דער רמב"ן ברויך פֿשט²⁰.

רטו

[אמנם כהיום לא קשה עוד מה שחקר הרמב"ן].

[כי] בעוונת הרבים, ס'איז אַ דור פון שכחת התורה:

מ'האָט גאָר פאַרגעסן וואָס די תּוֹרָה הִקְדוּשָׁה זאָגט!

דאָס אַליין [אז] מ'האַלט מיט זיי, מיט די מדינה, און מ'זאָגט 'נָסִים' מיט 'נָסִים'!

מ'וויל גאָרנישט וויסן אַז ס'איז דאָ אַ תּוֹרָה הִקְדוּשָׁה!

געוואָלד און געשריגן! !

רטז

ובעיקר הענין של הצלחת הרשעים, אפילו אם לא יהיה לנו שום תירוץ על זה, גם כן אין להתפעל כלום. והוא כדוגמת שאם אחר יהיה לו קשיא על פסוק, וכי יכחיש ח"ו דברי הפסוק, וכיון שכל מעשיהם היפוך התורה, ואי אפשר על פי תורה שיסכימו להם מן השמים, על כן אין להתפעל מזה כלום, ואם אין לך תירוץ, ממך הוא ריק ולא מהתורה הק'

דער אַמֶת.

ווען מ'זאָל נישט האָבן קיין שום תּירוץ, דאָרף מען וויסן 'ווייס איך נישט'! [אבל

לא להרהר ח"ו נגד התורה, ולחשוב כי מן השמים רוצין ח"ו בהצלחת הכופרים].

ריז

ס'איז אַזוי ווי איינער האָט אַ קְשִׁיָּא אויף אַ פֿסוק, וועט ער דען זאָגן אַז ס'איז

נישט אַמֶת וואָס ס'שטייט אין פֿסוק? !

אַז ער האָט אַ קְשִׁיָּא, ווייסט 'ער' נאָר נישט קיין תּירוץ!

ריח

נו וויאָזוי קאָן דאָס זיין [שיחשבו עליהם מחשבת נסים וישועה].

[והלא] זיי זענען דאָך רחמנא ליצלן מַחֲרָפִים וּמַגְדִּיפִים!

זיי זענען מַעֲבִיר פון דער אַמוֹנָה!

זאָל מען זאָגן אַז דאָס איז נָסִים? און דער בורא כל עולמים וויל [זיי]?

ס'איז דאָך אינגאנצן היפוך התורה!

[והתורה העידה וְלֹא יָרָאָה בֶּן עֲרֹת דָּבָר] וְשֵׁב מֵאֲחֵרֶיךָ (תצא כג, טו).

איך דאָרף נישט אויסצורעכענען, אַזויפֿיל פֿסוקים [איז דאָ וועגן דעם]. און [דעם]

וואָס איך האָב פֿריער געזאָגט (באות קעב-קעד), וואָס פֿאַר ירמיה הנביא'ן האָט דער בורא

כל עולמים געזאָגט. אַזויפֿיל פסוקי התורה.

[וכל מהותם ומעשיהם] ס'איז 'אינגאנצן' פֿנגד תּוֹרָה הִקְדוּשָׁה.

מ'פֿאַרגעסט זיך גאָר, מ'ווייסט גאָרנישט וואו מ'האַלט!

ריט

ס'קען גאָר זיין 'שוּמְרֵי תּוֹרָה וּמַצּוֹת', רחמנא ליצלן מיט אַזעלכע דַעוֹת, מיט

אַזעלכע דַבּוּרִים, אינגאנצן ווי גלייך ס'העט גאָרנישט געווען קיין תּוֹרָה פֿאַר אידן!

²⁰ ובעיקר ביאור פרשת וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תִעָשׂוּ, עיין עוד מה שהאריך רבינו בזה בדברי יואל בפרשתן (עמוד תכו),

וביוראל משה (א, קמט-קנ).

ס'שפילט גאַרנישט קיין ראָלע, [וכאילו ח"ו] ס'איז גאַרנישט דאָ קיין תורה. ס'הייבט זיך נישט אָן און ס'לאָזט זיך נישט אויס.

רכ

דאָס איז דאָך זייער גאַנצער קאָנסטיטוציע^ט, אַז ס'טאָר נישט קיין כּפּיָה דתית^ט, און מ'זאָל אַלע עבודה זרה'ס אָפהיטן. אויף 'דעם' זענען זיי מ'ווסד ! און דאָס 'טוען' זיי ! און דאָס 'זענען' זיי !

רכא

- בעווייניג הרבים מ'ברויך רחמים. וואָס זיי וועלן טון - דאָרף מען נישט אויסצורעכענען, מ'כּמָה טעמים וויל איך נישט זאָגן - וואָס זיי וועלן טון חס ושלום מיט די מקומות הקדושים [שהשתלטו עליהם]. הַשֵּׁם יִרְחֵם, בְּזִכְוֹתָן [של הצדיקי אמת], דורך דעם כּחַ [של קדושת המקום], דער בורא כל עולמים זאָל עס מ'ציל זיין פון 'די' [מאלו הרשעים]. -

רכב

סיום ישוב קושיית האבות על בנים (חלק ג)

יהיה איך שיהיה, איז נישט אַ קשׂיָא וואָס ער [הגה"ק מקאשוי זצ"ל] האָט געזען אין זוהר הקדוש אַז ס'וועט זיין 'פון אידן' [שישתתפו במלחמת גוג ומגוג ללחום נגד מלך המשיח]. [כי כבר אנו רואין עתה הכוונה בזה, שזה יהיה] פון 'די' [מחילות ורשעי הציונים], ווי איך האָב געזאָגט דאָס פאַריגע מאָל^ט. דאָס איז 'דעם' מיליטער !^ט

^ט שנכתב כן במגילת היסוד שלהם שהכריזו בראשית התייסדות המדינה. ועיין מה שכתב רבינו בזה בויואל משה (א, צח-ק), ובשו"ת דברי יואל (קמג, ד), ואכמ"ל. ^ט שלא לכוף עבור שום ענין של דת.

^ט בס"ג נשא תשכ"ז [לשון קדשו א, אות סא]. וז"ל רבינו שם: בעוונותינו הרבים, ס'שטייט אַז די בריונים פון אידן וועלן גיין מיט גוג ומגוג'ן אינאיינעם, לוחם זיין מיט'ן מלך המשיח. דאָס איז 'דעם' מיליטער ! די זענען אויסגעשולט געוואָרן [פאַר דעם], 'די' וועלן גיין קעגן מלך המשיח לוחם זיין. נאָר דעמאָלטס פרעגט מען נישט נאָך זיי ! [וכדרכיב על מלחמת גוג ומגוג] יוֹשֵׁב בְּשָׂמִים יִשְׁחָק (תהלים ב, ד). דאָס איז דער פֿשֶׁט, דאָס איז דער שְׂחָק, ער [הש"ת] וועט זאָגן, קוק אָן, איך האָב ענק געמאַכט אזוי גרויס, כ'האָב ענק געגעבן שטאַרקייט עטס זאָלט לוחם זיין מיט'ן מלך המשיח. אוי ! לאָמיר שוין דאָרט האַלטן ! און פֿטור ווערן די אַלע צָרוֹת ! וועל מיר שוין נישט צוקומען צו אזא לאַגע, וועט מען נישט זיין אזוי גידעריג. השם יתברך זאָל אונז מקרב זיין לעבודתו יתברך שמו, צו דער אַמוּנָה, מ'זאָל מיר נישט פאַרלירן די אַמוּנָה !

^ט ועיין בס"ג כי תצא תשכ"ז מה שהוסיף רבינו על זה, וז"ל: כ'האָב שוין גערעדט דאָס פאַריגע מאָל דערפון (כאן בס"ג שלח), דער מדרש זאָגט, - אויף עטליכע פלעצער איז דער מדרש, דער של"ה הק' ברענגט אים אויך, דאָרטן ביי [דרוש] שובבי"ם [תורה שבכתב, פ' שמות], - רעכנט ער אויס, יעדער איז אַלץ מְתַחַפֵּם, איינער זאָגט שוטה היה קין וכו', און איינער זאָגט שוטה היה פרעה, ער רעכנט אויס זיי אַלע האָבן געטון נאַרישקייטן, אַלע, [און] ער וועט טון בעסער. ביז צו גוג ומגוג. גוג ומגוג וועלן זאָגן אַז זיי זענען אַלע געווען שוטים, זיי האָבן נישט געוואוסט אַז אידן האָבן א פטורן וואָס וועט זיי העלפן, ער העלפט זיי, אני אזורוג לפטרונם. ○ פלאָגן זיי זיך אַלע, וואָס הייסט עפעס אזורוג לפטרונם, ממה נפשך, גלייכסטו אַז ס'איז דאָ א פטורן, וויאזוי קענסטו דיך עפעס מזדווג זיין לפטרונם. זאָגט דער יפה תואר אין יפה ענף פֿשֶׁט - און ער [בביאור הרא"מ] ברענגט עס פונעם מהר"ם פאדווא'ס זוהר, זיי ברענגען דאָך אַלע ברענגען דעם פֿשֶׁט, - ער מיינט 'לפטרונם', צו דער אמונה. ער וועט זיך פאַרלייגן אַראָפּצוברענגען אידן פון דער אמונה, ממילא וועט זיין חלילה אויס 'פֿטורן', [און] ער וועט חלילה נישט העלפן אידן. אויף די נקודה פון דער אמונה, דאָס איז טייטש אזורוג לפטרונם. זעט דאָך עפעס

רכג

ישוב קושיית האבות על בנים (חלק ד)

[ד] ועוד יש מִכֶּן בזה (כחוספה לחלק ג), על פי מה דאיתא עוד בזהר הק', כי מלכות ישמעאל הם יהיו בראשי האומות הלוחמים נגד מלך המשיח

נָאָר ס'קָאָן זיין ס'הָאָט נאָך עפֿעס אַ מִכֶּן (מה שאמרו בזהר דפריצי ישראל ישתתפו עם גוג ומגוג, ללחום נגד מלך המשיח).

רכד

[דהנה] ס'שטייט אַרויס אין זוהר הקדוש^{טו}.

אויס טאָקע אַז גוג ומגוג וויל 'אָזוינס' טון, וואָס ער זאָגט אַז אַלע זענען געווען שוטים, וואָרן 'דאָס' איז נאָכנישט געווען [כ"ז היינט].

דאָס פֿאַריגע מאָל האָב איך געשמעסט פון דעם שוין, וואָס שטייט אין זוהר הק', [אז] פון די פריצי ישראל פונעם ערב רב, זיי וועלן מיטגיין מיט די אומות העולם לוחם זיין, ביי מלחמת גוג ומגוג וועלן מיטגיין די פריצי ישראל מיט די אומות העולם לוחם זיין מיטן מלך המשיח. כ'האָב [עס שוין] געשריבן (בעל הגאולה סימן סא) בשם גדול אחד, ער איז זיך מתמיה, ווי קען עפֿעס זיין אידן זאָלן גיין וכו'. • [נאָך] כ'האָב שוין דאָס פֿאַריגע מאָל גערעדט דערפון (בס"ג שלח) [און] מסביר געווען. בעונונו הרבים דאָס זעט מען [היינט בחוש] דעם אַזוויג לפטרונם, בעוה"ר דאָס איז 'די' חיילים, דעם מיליטער פון דעם מלכות המינות רחמנא ליצלן, וואָס זיי האָבן זיך פֿאַרלייגט אויף די נקודה פון אמונה, בכל פסיעה ופסיעה פֿאַרלייגן זיי זיך אויף די נקודה פון אמונה. זיי האָבן שוין בעוה"ר רובא דרובא מישראל אַראָפֿגעברענגט, אַראָפֿגעפֿירט פון דער אמונה. און מיט די אַלע גזירות, צי מיט ניתוחי מתים אפילו, איז אויך דאָס דער מכוון, אַראָפֿצוברענגען [אמונה] השארת הנפש, אַוועקצונעמען לכבוד בני ישראל [מהאמונה]. ס'איז נישטאָ אַז גרויסע אינטערעסע [כ"ז זיי אויף אַנדערע זאָכן, ווי אויף] וואָס מ'האָט פֿאַרדעם זיך אַזוי מוסר נפש צו זיין דאָס צו טון. און אַזוי כְּהֵנָה וְכֹהֵנָה, איך דאַרף נישט אויסצורעכענען. • און בפירוש דאָס אַליין, כל החוקים ומשפטים [שלחם, און] לא יזכר ולא יפקד אַז ס'איז דאָ א תורה הקדושה אויף דער וועלט, די גרעסטע עבירה [אצלם] איז אַז מ'זאָגט כפיה דתית, דאָס איז עס, ס'איז נאָך אַזוינס נישט געווען בעולם, מיום שהיתה לגוי וכו', מ'זאָל בקביעות אַרויסגעבן כבונה מְכֻנָּת חוקים ומשפטים וואָס ס'איז חס מלהזכיר א תורה הקדושה, מ'איז מוסל ווי גלייך ס'איז גאָר נישטאָ קיין תורה אויף דער וועלט, אַז דאָס קאָן זיין א 'מלכות ישראל' בעונותינו הרבים, און ס'איז נאָך דאָ אידן וואָס ער זאָגט אַמאָל קריאת שמע, און גייט נאָך מיט מיט זיי. 'אָזוי' אַוועקצולייגן אינגאנצן די תורה הקדושה, דאָס איז לא יאומן כי יסופר.

דאָס איז דער פֿשֶׁט [בפסוק] וְיִתְּצֵבוּ מִלְכֵי אֶרֶץ רְוּזִינִים נֹסְדֵי יָחַד עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ, לכאורה איז א קשיא, "מִלְכֵי אֶרֶץ" זענען אַלע מלכים, וואָס כן ווער זענען די "רְוּזִינִים". זאָגט מען פֿשֶׁט (במפרשי נ"ך) [דאָס] מיינט מען די שרים. [נעדיין אינו מובן] נו אודאי גייט א מלך מיט מיט די שרים, מיט די יעצנים, יעדער מלך האָט דאָרט מיניסטאָרויס, וואָס דאַרף ער זאָגן, ענווג [לומר] מִלְכֵי אֶרֶץ. • נאָך לויט דעם זוהר הק' פֿאַרשטייט מען וואָס דאָס איז, און ווער זענען די רְוּזִינִים. די זענען נישט פון די מִלְכֵי אֶרֶץ, די מִלְכֵי אֶרֶץ [זענען] מן השמים די 'ע' אומות האָבן [יעדער] אַנדערע שרים, יעדער האָט א שר, [אבל הרונים] "די" זענען נישט אין כלל, [נאָך] זיי האָבן זיך 'אַריינגעשטופט' צווישן די מִלְכֵי אֶרֶץ, אָבער דאָס האָט מען נישט אַראָפֿגעגעבן מן השמים, דאָס האָט דער ס"מ אַראָפֿגעשטעלט זיינע חיילים, דאָס זענען די 'שרים' פון די 'קליפות', פון די שרי הטומאה, זיי זענען "רְוּזִינִים", אָבער נישט פון די "מִלְכֵי אֶרֶץ". דאָס זאָגט דער פסוק, וְיִתְּצֵבוּ מִלְכֵי אֶרֶץ רְוּזִינִים נֹסְדֵי יָחַד עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ.

און דעם איז דער אָנהייב פון די אַרבעט [של גוג ומגוג], דאָס איז די התחלה. דאָס האָט זיך בעוה"ר שוין אָנגעהויבן, 'די' גרייטן צי, דאָס איז 'די' חיילים - וואָס ס'איז דאָ אידן [וואָס] קומען אין בית המדרש און פרייען זיך מיט זיי, - 'די' זענען אָנגעגרייט צו גיין קעגן מלך המשיח, דאָס זענען די לוחמים אָקעגן מלך המשיח. זיי ווילן [קודם היצט] אויפֿהאַלטן די גאולה, און ווען משיח וועט קומען וועלן זיי מיטגיין מיט די אומות, טאָקע ממש לוחם זיין. • קיין אַנדערע [פֿשֶׁט] איז נישטאָ אויף דעם, וואָס דער זוהר הק' זאָל מיינען [באומרן] אַז זיי וועלן מיטגיין מיט די אומות לוחם זיין מיטן מלך המשיח.

^{טו} בזהר הק' (וירא דף ק"ט): רבי שמעון פתח ואמר, וְזִכְרֵתִי אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק (בחקותי כו, מב) מלא בְּרָא' ו' אמאי וכו', אָבֵל האִי קָרָא עַל גְּלוּתָא דִּישְׂרָאֵל אַתְמָר, דְּכֵד אַנּוּן גּוֹ גְּלוּתָא, הֵהוּא זְמָנָא דִּיתְפַּקְדוּן, [יתְפַּקְדוּן בְּרָא דוּא' ו'.] וְאִיהוּ בְּאֶלֶף שְׁתִּיתָאָה, וּפְקִידָה בְּרָאָא דוּא' ו', שִׁית רִגְעֵי וּפְגַל עֵידָן, וּבִזְמָנָא דְשִׁתִּין שְׁנִין לְעִבְרָא דְדָשָׁא בְּאֶלֶף שְׁתִּיתָאָה, יָקִים אֱלֹק שְׁמִיא פְקִידוֹ לְבְרִיתָה דִּיעָקֵב. וְמֵהוּא זְמָנָא עַד דִּיהָא לָהּ זִכְרָה, שִׁית שְׁנִין וּפְלָגָא. וְמֵהוּא זְמָנָא שִׁית שְׁנִין אַחֲרֵינִי, וְאַנּוּן שְׁבַעִין וְתֵרֵין וּפְלָגָא.

בשיתין וְשִׁית יתְגַלִּי מִלְכָּא מְשִׁיחָא בְּאֶרֶצָא דְגָלִיל, וְכֵד [לכצ"ל וְחַד] כְּכָכָא דְבַסְטֵר מִזְוָח יְבֻלֵּע שְׁבַע כְּכָכָא מְסֻטֵּר צָפֹן, וְשִׁלְהוּבָא דְאָשָׁא אוּכְמָא תְהָא תְלִיא בְּרִקְיעָא שִׁיתִין יוֹמִין, וְקִרְבִּין יתְעֵרוּן עֵלְמָא לְסֻטֵּר צָפֹן, וְתֵרֵין מִלְכִּין יִפְלוּן בְּאַנּוּן קִרְבִּין. וְזִידוּוּגוֹן כְּלוּהּ עִמָּמָא עַל בְּרִיתָה דִּיעָקֵב לְאַחֲרֵיָא לָהּ מְעֻלָּא, וְעַל הֵהוּא זְמָנָא כְּתִיב

ביי מלחמת גוג ומגוג וועט דאָך זיין - שטייט דאָך אין די גמרא^ס - גרויסע מַחֲנוֹת, געוואלדיגע מַחֲנוֹת, וואָס ס'איז נאָכנישט געווען מַיְמוֹת עוֹלָם^ט.
ברענגט ער [בזוהר הקדוש, כ"ן] מַלְכוּת יִשְׁמַעֵאל וועט זיין דער פירער, זיי' וועלן זיין די מלחמת גוג ומגוג^ט.

רכה

ולכאורה אינו מובן למה יבחרו האומות להעמיד בראשם דייקא מלכות ישמעאל,
אשר לפי המציאות במשך הדורות לא היה להם צבא חזק כל כך כשאר האומות

לכאורה אין-פלוג^ט [איז שווער], פארוואָס עפעס האָט ער זיך אויסגעקליבן מַלְכוּת יִשְׁמַעֵאל, [וכי] אזא שטארקע מלוכה זענען זיי? זיי זענען דאָך שוואַך, זיי האָבן גאַרנישט קיין גוט מיליטער, זיי זאָלן זיך [קענען] שלאָגן.

(ימ"ל ל, ז) וַעַת צָרָה הָיָא לַיַּעֲקֹב וּמִמָּנָה יִישָׁע וּכְדִין יִסְתַּיְמִין נַפְשֵׁין מְגוּפָא וּבְעֵינִין לֹאֲתַחְדָּשָׁא, וְסִימִינִךְ (כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצִּרְיָמָה שְׂבָעִים וְיָגַשׁ מו, כז), וְכַתִּיבִי כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לַיַּעֲקֹב מִצִּרְיָמָה וְגו' כָּל נֶפֶשׁ שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ (שם, כז).

בשבעין ותלת כל מלכי עֲלָמָא יתכַּשְׁשׁוּן לְגו קַרְתָּא רַבְתָּא דְרוּמִי, וְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא יַתְעַר עֲלֵיהּוּ אָשָׁא וּבְרָדָא וְאִבְנֵי אֶלְגִּישִׁי, וְיִתְאַבְדּוּן מַעֲלָמָא, בַּר אַנוּן מַלְכִין דְּלָא יִמְטוּן לַתְּמִן, וְיִהְיִדּוּן לְאַנְחָא קֶרְבִּין אַחֲרִינִין. וּמַהֲהוּא זְמַנָּא מוֹלָכָא מוֹשִׁיחָא יַתְעַר בְּכָל עֲלָמָא, וְיִתְכַּשְׁשׁוּן עֲמִיה עֲמִיה וְכִמְה חִיָּלִין מִפֶּל סִיפֵי עֲלָמָא, וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְכַּשְׁשׁוּן בְּכָל אַנוּן אַחֲרֵי. עַד דְּאַשְׁתַּלְמּוּ אַנוּן שְׁנֵין לְמָאָה, כְּדִין וְא' יִתְחַבֵּר בְּה' א, וּכְדִין (יִשְׁע' ס, כ) וְהִבְיָאוּ אֶת כָּל אַחֲיָם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לְה' וְגו'. וּבְנֵי יִשְׁמַעֵאל זְמִינִין בַּהֲהוּא זְמַנָּא לֹאֲתַעֲרָא עֲלֵיהוֹן עִם כָּל עַמִּין דְּעֲלָמָא לְמִיחֵי עַל יְרוּשָׁלַם, דְּכַתִּיב (זכריה יד, ב) וְאַסְפִּיתִי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וְגו'. וְכַתִּיב, (תהלים ה, ה) יִתְעַבּוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוֹזְנִים נֹסְדוּ יַחַד עַל ה' וְעַל מוֹשִׁיחֹו, וְכַתִּיב (שם, ד) יוֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחָק ה' יִלְעַג לָמוֹ.

לְבַתָּר, וְא' יַעֲרָא יַתְעַר לֹאֲתַחְבְּרָא וּלְחַדָּשָׁא נַשְׁמַתִּין דְּהוּו עֲתִיקִין, בְּגִין לְחַדָּתָא עֲלָמָא, כְּמָה דְּכַתִּיב (שם קד, לא) יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, וְכַתִּיב (שם) יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם, לֹאֲתַחְבְּרָא כְּדָקָא יֵאוֹת. יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו לְנַחְתָּא לִוְן לְעֲלָמָא, וְלִמְהוּ כְּלָהוֹן בְּרִין חֲדַתִּין לְחַבְרָא עֲלִמִין כְּלָהוּ כְּחַד.

זָקָאִין אַנוּן כָּל אַנוּן דִּישְׁתַּאָּרוּן בְּעֲלָמָא בְּסִיפֵי אֶלְף שְׁתִּיתָאָה לְמִיעַל בְּשַׁבְתָּא, דְּהָא כְּדִין אִיהוּ יוֹמָא חַד לְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּלַחוּדוֹי לְאַדּוּוּנָא כְּדָקָא יֵאוֹת, וְלִמְלָקֵט נַשְׁמַתִּין חֲדַתִּין לְמְהוּ בְּעֲלָמָא עִם אַנוּן דְּאַשְׁתַּאָּרוּ בְּקַדְמִיתָא, דְּכַתִּיב (יִשְׁע' ד, ח) וְהָיָה הַנִּשְׁפָּר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ כָּל הַכְּתוּב בְּחַיִּים בִּירוּשָׁלַם.

^ט עיין בגמרא סנהדרין (צה"ג): אמר רב יהודה אמר רב, בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמשה אלף איש בני מלכים יושבים בקרנות של זהב וכו', ובשמינים אלף גבורים לבושי שריון קליפה, ובששים אלף אחוזי חרב רצים לפניו, והשאר פרשים. וכן באו על אברהם. וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג.

וכתב שם במהרש"א: ונקט אלו הג' מלחמות בענין, כי היה בדמיון אחד. שאברהם היה במעט, עם שי"ח אנשים, ואמר (נדרים לב): שלא היה רק אליעזר שמספרו שי"ח, אבל הצליח במלחמתו נגד עם רב כזה בנס נפלא ובסייעתא דשמיא, כדלקמן בפרקין (סנהדרין קח: וכו'). וכן במלחמות חזקיה, שבא עליו סנחריב בעם רב כזה, והיה ניצול בנס נפלא על ידי מלאך. וכן יהיה במלחמות גוג, שיהיו ישראל בתכלית השפלות, ויבא עליהם גוג ומגוג בעם רב, כמפורש בספר יחזקאל, שיהיו ישראל נגאלים אָז בנס נפלא וק"ל.

ועיין עוד בגמרא מגילה (יא:): שמואל אמר, לא מאַסְתִּים וְלֹא גַעְלָתִים לְכָלְתָּם (בחוה"ק כו, מד), לא מאַסְתִּים בִּימֵי יוֹנוֹנִים, וְלֹא גַעְלָתִים בִּימֵי נְבוּכַדְנֶצַּר, לְכָלְתָּם בִּימֵי הַמֶּלֶךְ, לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם, בִּימֵי פֹרְסִיִים, כִּי אֵינִי ה' אֱלֹקֵיהֶם, בִּימֵי גוֹג וּמָגוֹג. ○ במתניתא תנא, לא מאַסְתִּים בִּימֵי כַשִּׁיִּים, שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם דְּנִיָּאל חֲנִיָּה מִישָׁאֵל וְעֻזְרִיָּה, וְלֹא גַעְלָתִים בִּימֵי יוֹנוֹנִים, שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק וְחַשְׁמוּנָאִי וּבְנָיו וּמַתִּתִּי כַּחַן גְּדוֹל, לְכָלְתָּם בִּימֵי הָמָא, שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם מַרְדֵּכַי וְאַסְתֵּר, לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם בִּימֵי פֹרְסִיִים, שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם שְׁלֵבֵי בֵית רַבִּי וְחַכְמֵי דוֹרוֹת, כִּי אֵינִי ה' אֱלֹקֵיהֶם לַעֲתִיד לְבֹא, שְׁאִין כָּל אֹמָה וְלִשׁוֹן יִכּוֹלָה לְשַׁלּוֹט בָּהֶם.

^{טט} כמבואר בספר יחזקאל (פרק לח-לט), עיי"ש באורך.

^ט ועיין עוד בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק ל): שלשה מלחמות של מהומה עתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, שנאמר (ישעי' כא, טו) כִּי מִפְּנֵי תַרְבוֹת נִדְּרוּ, ואין חרבות אלא מלחמות. אחת ביער בערב, שנאמר (שם) מִפְּנֵי חֶרֶב נְטוּשָׁה. ואחת בים, שנאמר (שם) מִפְּנֵי קֶשֶׁת דְּרֻכָּה. ואחת בכרך גדול, שהוא כבד משניהם, שנאמר (שם) מִפְּנֵי כְבֹד מַלְחָמָה. ומשם בן דוד יצמח, ויראה באבדן של אלו ואלו, ומשם יבא לארץ ישראל, שנאמר (שם סג, א) מִי זֶה בָּא מֵאֲרָמוֹת חֲמוֹץ בְּגָדִים מִכְּצָרָה זֶה הָדוּר בְּלִבוֹשׁוֹ צִצְהָ כָּרֹב כַּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב הַהוֹשִׁיעַ.

^{טז} פירוש: במושכל ראשון, לפרם ריהא.

רכו

אמנם הנראה בזה, דהוא על דרך דאיתא במדרש, כי עמלק מרס בואו להלחם בישראל במדבר, נמלך עם בלעם, והוא יעין שדיקא עמלק ילך ללחום נגד ישראל הבאים בזכותו של אברהם, מכיון שהם מבני עשו שהוא ג"כ מגזע אברהם אבינו

נאָר ס'שטייט דאָך אין מדרש^{כב}, נאָך יציאת מצרים איז עמלק געגאנגען צו בלעם^{כג}, און זיי האָבן זיך באַראָטן וואָס טוט מען קעגן אידן. האָט אים בלעם געזאָגט, זייער כח איז פון אברהם אבינו, און דו [עמלק] ביזט דאָך אויך פון די גִּזְע פון אברהם אבינו, [שהוא בן אליפז בן עשו], דאַרפסט 'דו' דיך פרוּבירן. קיינער וועט נישט קענען נאָר דו. [ולכן] האָט ער זיך פרוּבירט, [וַיֵּבֶא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל].

רכז

אבל עתה הלא כבר נחתם שם עמלק לדראון עולם, וכבר יודעין שאין לו עוד זכותו של אברהם. ולכן לעתיד יבחרו תחת זה בבני ישמעאל, שהם גם כן מגזע אברהם אבינו. ומובן דברי הוזהר בענין "בני ישמעאל" נאָר מ'האָט דאָך אַבער [שוין פון דעמאַלטס] געלייגט אויף אים דעם חותם [שכבר נחתם עליו שהוא] זרע 'עמלק', ווייסט מען דאָך שוין [שאין לו עוד זכותו של אברהם]. מוז מען דאָך ווייטער זוכן [איינעם פון די גזע] פון אברהם אבינו^{כד}, [ולכן במלחמת גוג ומגוג] וועלן זיי נעמען יִשְׁמַעֲאֵל^{כה} [שהם מבני אברהם].

רכח

ולפי זה יש לבאר גם איך דברי הוזהר דהרשעי ישראל ילחמו נגד מלך המשיח. כי לדרך זה יהיה להאומות עוד מציאה רבה לבחור בהציונים שהם נקראים אצלם בשם ישראל, כי הם ישתתפו עמם ללחום נגד מלך המשיח. דהנה שמצד נשמותיהם אינם מזרע ישראל, אבל מצד גופם הם מזרע האבות, ויחשבו שעדיין יש להם זכות אבות נאָר וואָס דען, ס'וועט אַבער נאָך זיין מער מציאָה, אַז זיי וועלן נעמען טאַקע אידן אליין, זיי [הציונים] הייסן דאָך 'אידן'. כאָטש זיי זענען גאָרנישט [בגדר ישראל], זיי זענען נישט מְזַרַע אַבְרָהָם זייערע 'נַשְׁמוֹת'^{כז} [אַבער] על כל פנים דאָס ווייסן זיי דאָך נישט, דאָס ווייסט נישט יעדער. [ולכן] וועלן זיי נעמען [די ציונים אַלץ] אידן. איבערהויפט זיי האָבן זיך דאָך 'געשולט' [בצבאם הטמא, להזדווג לפטרונם של ישראל, וללחום נגד הדת ועיקרי האמונה. ואם כן בעת התגלות משיח צדקנו, הם ילכו ללחום נגדו עם גוג ומגוג].

רכט

ולפי השוואת ב' מאמרי הוזהר אלו, נמצא כי עתידין הציונים לעשות עוד שלום גדול עם הישמעאלים, ויבחר ישתתפו במלחמת גוג ומגוג, ללחום נגד מלך המשיח קומט אויס לפי זה, לויט די צוויי זוהר'ס, - [איינס] וואָס ס'שטייט אַז יִשְׁמַעֲאֵל

^{כב} באסתר רבה (ז, יא): שנאמר (בשלה יז, ח) וַיֵּבֶא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרָפִידִם, ומידין בא עמלק, אמר רבי כרוספדאי בשם רבי יוחנן, שבא מאצל בלעם הרשע, שבא ליטול עצה ממנו ואמר לו יודע אני שבעל עצה אתה וגם בעל מחשבות רעות, וכל הנוטל עצה ממך אינו נכשל. אמר לו ראה מה עשו אומה זו למצרים שעשו להם כמה טובות, ומה למצרים שעשו להם כמה טובות עשו להם כן, לשאר אומות על אחת כמה וכמה, היאך אתה יועצני. אמר לו בלעם, לָךְ וְעֵשָׂה עִמָּהּ מַלְחָמָה, ואם אין 'אתה' עושה עממה מלחמה אין אתה יכול להם, מפני שהן תלויין בזכותו של אברהם אביהם, ואף אתה שהוא בן בנו של אברהם תלוי בזכותו של אברהם. מיד בא עליהם למלחמה.

^{כז} וכדלעיל בשם הרמב"ם והרשב"א, והאור החמה בשם הוזהר.

לשון שלח תשכ"ז (חלק ד) **קדשו** **לג**

וועט גיין, און [איינס וואָס שטייט אויף די רשעי ישראל] אַז זיי וועלן גיין, - אַז דעמאָלטס וועלן זיי מאַכן שְׁלוֹם [הציונים עם הערביים].

רל

והוא כעין שהיה אצל מדין ומואב, דאָף שמעולם היו שונאים זה לזה, עשו שלום ביניהם כדי להתקשר על ישראל

זעט אויס [ס'וועט] אַזוי ווי מדין מיט מואב.

[כאָטש] זיי האָבן זיך געשלאָגן אייביג [שמעולם היו מדין ומואב שונאים זה לזה], ומפני שנאתן של ישראל האָבן זיי [אַבער] געמאַכט שְׁלוֹם [בימי בלק ובלעם]^ע.

רלא

מ'האָף מיר, בַּקָּרֵב וועלן זיי מאַכן שְׁלוֹם מיט די אַראַבער !

וואָרן ביידע וועלן זיי דאָך גיין [לוחם זיין] אַקעגן מלך המשיח. [ווי] ס'איז דאָך אַזוי מבואר אין זוהר הקדוש. נו מוזן זיי דאָך מאַכן שְׁלוֹם.

זיי וועלן שְׁלוֹם מאַכן בַּקָּרֵב !

האָף מיר, דער אייבירשטער וועט העלפן ס'וועט קומען מְשִׁיחַ און ס'וועט זיין מלחמת גוג ומגוג, וועלן זיי ביידע גיין אינאיינעם [ללחום נגד מלך המשיח], וועלן זיי ווערן איינס.

דעמאָלטס וועט ווערן אַ 'גרויסער שְׁלוֹם' צווישן זיי, - אַזוי ווי מדין מיט מואב אַקעגן אירן, - [און] צוזאַמען וועלן זיי גיין [נגד מלך המשיח], קורצלעך^ע.

רלב

און וואָס דער סוף וועט זיין, שטייט דאָך שוין (תהלים ב, ד) יוֹשֵׁב בְּשָׂמִים יִשְׁחָק [ה'] יִלְעַג לָמוֹ^ע. דאָס וועט זיין [דער סוף] פון דעם אַלעמען, דאָס ווייסט מען דאָך שוין.

רלג

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִרְחַם, מ'זאָל מיר די זְכִיָּה האָבן 'שוין צו דערלעבן' ביאת משיח צדקינו !

ס'איז שוין נישטאָ קיין פֿח אויסצוהאַלטן !

ווער איז בְּכַח צו דערוואַרטן !

ווער איז בְּכַח נאָך ווייטער.

ווער קאָן סובל זיין די ביטערע חבלי משיח !

^ע וכמבואר ברש"י בלק (כב, ד): [ויאמר מואב] אַל זְקִנֵי מִדְיָן. והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (וישלח לו, לה) הַמִּכָּה אֶת מִדְיָן בַּשָּׂדֶה מואב, שבאו מדין על מואב למלחמה. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. [ומקורו בגמרא סנהדרין (קה). ותנחומא בלק (סימן ג) ובמדבר רבה (כ, ד)].
וברש"י וישלח (לו, ה): הַמִּכָּה אֶת מִדְיָן בַּשָּׂדֶה מואב. שבא מדין על מואב למלחמה, והלך מלך אדום לעזור את מואב. ומכאן אנו למדים שהיו מדין ומואב מריבים זה עם זה, ובימי בלעם עשו שלום להתקשר על ישראל.

^ע פירוש: בזמן קצר.

^ע ראה מזה לעיל (בסוף הערה נט) מתוך לשון רבינו בעל הגאולה ועה"ת, ולעיל (בהערה סה) מתוך לשון רבינו בס"ג נשא תשכ"ז.

ויעיין בגמרא עבודה זרה (יג): דתניא רבי יוסי אומר, לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגייירין וכו', כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג, אומר להן על מה באתם, אומרים לו על ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ, שנאמר לָמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם וְלִאֲמֹתֵי יִהְיֶה רִיק וְגו', וכל אחד מנתק מצותו והולך שנאמר נִתְקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵינוּ וְגו', והקב"ה יושב ומשחק, שנאמר יוֹשֵׁב בְּשָׂמִים יִשְׁחָק וְגו'. אמר רבי יצחק, אין לו להקב"ה שחוק אלא אותו היום בלבד.

[ווי] רבי יוחנן האָט געזאָגט (סנהדרין צח:) יִיתִי וְלֹא אֶחְמִינִיהּ.

רלד

נאָר וואָס זשע דען, זיי [הצדיקים הקודמים] העטן עס טאָקע נישט געווען געקאָנט אויסהאַלטן.

נאָר נעבעך 'אַזאָ ביטער דור', מ'זעמיר 'אַזעלכע שפּלים ובזויים', זעמיר 'נידעריגע מענטשן', אַז מ'קאָן פאַרטראָגן אַזוינס!
מ'קאָן נאָך אַרומגיין! מ'קאָן פאַרטראָגן אַזאָ גרויס חשכות ואַפּלֶה וואָס ס'איז דאָ אויף דער וועלט!

רלה

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִרְחַם, מ'זאָל מיר זוכה זיין אינאיינעם, נאָך צו זען בִּישׁוּעַת יִשְׂרָאֵל וּשְׂמִיחָתָן, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.

מ'זאָל מיר חס ושלום נישט נדחה ווערן, דורך די עונות.

מ'זאָל נישט 'מיטגעריסן' ווערן, מיט די כוחות הטומאה.

שלז

סיום התורה - וברכת הקודש

תוֹכֵן הַדְּבָרִים^ע, ברויך מען צו וויסן מ'זאָל זיין 'צוגעגרייט'^{עב} [לקבלת פני משיח צדקינו].

[ווען] דער בורא כל עולמים וועט העלפן, מ'וועל מיר זוכה זיין צו בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ. זאָל מיר זען [דעמאָלטס] אַז מ'האָב מיר זיך עפעס 'אַנגעגרייט' צו דעם [פון פאַראויס], עפעס קדושה וְטְהָרָה.

מ'זאָל זיך מתגבר זיין אויף די נסיונות.

דאָס אַליין [במה ששולחין מן השמים אלו הנסיונות שבדור האחרון] גרייט מען צי דעם עולם [אל הגאולה שלימה].

מ'זאָל זען, אַז מ'זאָל [מקיים זיין דעם פסוק] (מלאכי ג, טז) אַז נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה' [איש אֶל רֵעֵהוּ] וַיִּקְשֹׁב [ה' וַיִּשְׁמַע] וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרֹת לְפָנָיו^ע.

ברויך מען זיך 'אַנגרייטן'.

מ'זאָל 'מִתְקֵן זיין מַעֲשֵׂינוּ' פאַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מ'זאָל מיר 'זוכן' צו טון דעם רָצוֹן הַבוֹרָא בְרוּךְ הוּא.

מ'זאָל 'לייגן קאָפּ' אויף דעם!

[להתבונן] וויאזוי קאָן מען עפעס 'מְשָׁלִים זיין' דעם רָצוֹן הַבוֹרָא בְרוּךְ הוּא!

^ע הדיבורים דלהלן (עד הסוף), אמר רבינו מתוך כביה עמוקה והתחננות עצומה, הקורעת לב השומע אשר אם אבן הוא נימוח.

^{עב} וכנזכר לעיל בסוף הדרוש (הנדפס בחלק א' של הקונטרס), מענין 'הקָנָה' אל דברים שבקדושה.

^{עט} וכמו שהאריך רבינו בס"ג נשא תשכ"ז, בביאור הפסוקים אלו שבסוף מלאכי, ושעתה בתוקף הנסיונות יש לקיים הכתוב אַז נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה' איש אֶל רֵעֵהוּ.

[ובעוה"ר] מ'האב מיר זיך אָנגעברענגט די יאָרן מיט די טעג, מיט גאַרנישט !

ווי ווייט מ'איז פון די קדושה !

מ'איז אין אזא חשכות, אין אזא אפלה !

מ'האט זיך נישט וואו צו קערן [און] וואו צו ווענדן !

ווער זאל אונז דערלייכטן די אויגן !

ווער זאל אויפהייבן אידישע הערצער !

מ'זאל מיר זוכה זיין [א] ס'זאל זיין פון אונז א נחת רוח פאר'ן בורא פל עולם !

מ'זאל מיר די זכיה האבן מקדש שם שמים צו זיין !

מ'זאל מיר זיך 'צוגרייטן'.

דער בורא כל עולמים וועט העלפן, מ'זאל מיר נאך זוכה זיין צו זען ביאת משיח

צדקנו.

[און] מקבל זיין [פניו] ביי ביאת המשיח, באנפין נהירין, מיט נחת און מיט שמחה.

ס'זאל זיין נגילה ונשמחה בישועתך.

'ולא נבוש ולא נכלם' פאר'ן בורא כל עולמים ! אז מ'האט נישט געקענט חלילה

אויסהאלטן די נסיונות !

דער בורא כל עולמים זאל העלפן :

במהרה מתוך נחת ושמחה, זאל מיר זוכה זיין [צו] די ישועה שלימה, בהתרוםמות

קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

